Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

FRED. NØRGAARD OG HANS JENSEN

VENSTRES HISTORIE I DANMARK

TIDEN 1837-1937

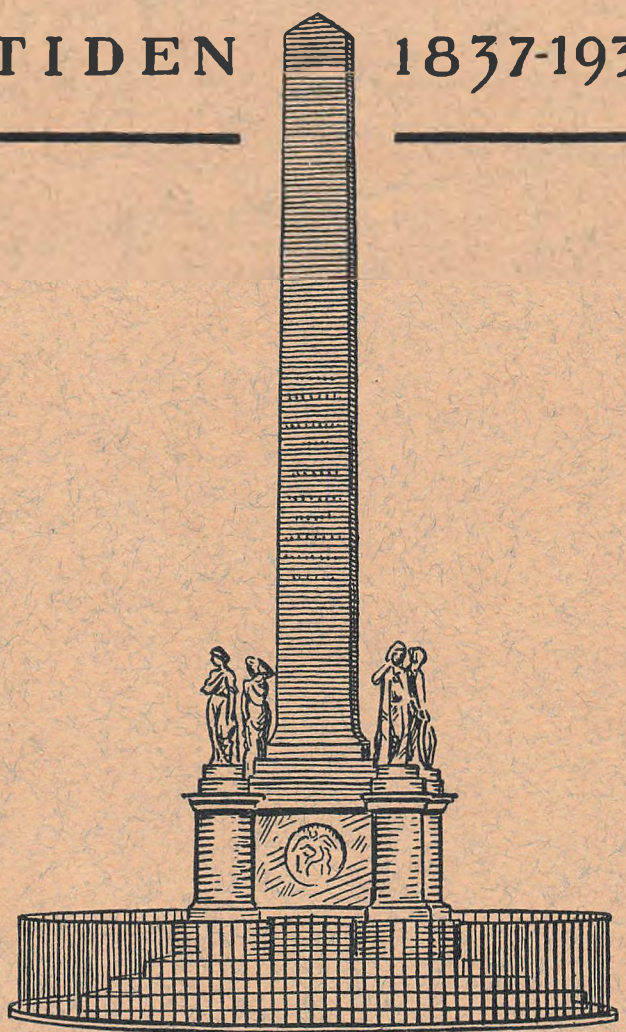

Hefte Nr. 12

KULTURHISTORISK FORLAG

Stærkt optaget var Thomas Larsen af sociale Spørgsmaal, navnlig af Spørgsmaalet om Udstykning af Jord til Landarbejdere. Han skrev Artikler herom og talte herom. Han blev en kendt Mand i sin Landsdel.

Og snart kom der Bud efter ham fra en Valgkreds. Der skulde være Kandidatskifte i Vraakredsen ved Valget 1895. Nogle vilde have Redaktør Enevold Sørensen, Kolding, andre ønskede en Mand fra Kredsen. De sidste sejrede, men Enighed om, hvem Manden skulde være, var der ikke. Det endte med, at to Venstremænd, Gaardejer og Købmand A. P. Olesen og Thomas Larsen, blev opstillet. Meget virksom for den sidste var især den kendte og elskede Taars-Præst, August Kristensen.

Thomas Larsen.

I Pressen havde Thomas Larsen kun liden Støtte. »Vendsyssels Tidende« stod paa Olesens Side, og ganske vist anbefalede »Aalborg Amtstidende« Thomas Larsen, men det havde kun ringe Udbredelse i Vraakredsen. Thomas Larsen holdt i Vintermaanederne inden Valget i April 1895 mange Møder, ialt 45. Vinteren var streng, og ofte maatte Rejsen til Møderne foretages i Slæde. Tit var det Olesen, der lagde Køretøj til, saa godt var Forholdet mellem de to Venstrekandidater. Paa Valgdagen sejrede Thomas Larsen med 1125 Stemmer mod Olesens 766. Under Valghandlingen fremsatte Kredsens hidtilværende Folketingsmand, Gaardejer S. P. Christensen, et saa ubehersket Angreb paa Højskolerne og Grundtvigianerne, at han til sidst ikke kunde komme til Orde. Thomas Larsen holdt Kredsen til 1909, var 1910—20 Repræsentant for Frederikshavnkredsen og havde 1920—32 Sæde i Landstinget.

Denne Hyrdedreng fra Lendum Hede og denne Smed fra Hørmested blev altsaa Rigsdagsmand; hans Barndomsønsker blev til Virkelighed. Og han blev ogsaa Minister, hvad hin Højremand meget havde tvivlet om, han kunde blive.

Fra sit 16. Aar har Thomas Larsen optegnet, hvad han har set og hørt. Ivrig Læser var han alle sine Dage. Og ud af hans Optegnelser og Læsning er

gaaet et betydningsfuldt historisk Forfatterskab. I et Værk paa fire Bind: En Gennembrudstid, har han skildret sin Landsdels aandelige, politiske og økonomiske Historie i sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede. Dette historiske Værk er baaret af Forfatterens stærke personlige Medleven i de aandelige Brydninger, Vendsyssel er saa rig paa, er præget af hans Frisind og udarbejdet med en Historikers kritiske Evne.

SVEND HØGSBRO

Svend Høgsbro var født 4. Juni 1855 paa Rødding Højskole, hvor hans Fader, Politikeren Sofus Høgsbro, dengang var Forstander.

1862 flyttede Familien til København, 1872 blev Høgsbro Student, 1878 cand. jur., 1881 Overretssagfører, 1889 Højesteretssagfører.

Sammen med Grundtvigs Søn, den jævnaldrende Frederik Lange Grundtvig, blev Svend Høgsbro privat undervist i Grundtvigs Hjem. De sad i Stuen ved Siden af Grundtvigs Værelse, og ofte stod Døren aaben ind til den gamle. Og Svend Høgsbro lærte da allerede som Barn at kende og elske Grundtvigs bibelhistoriske og folkelige Sange. Hans Moder tog tidligt sine Børn med i Vartov Kirke, og her mødte han da Grundtvigs Salmer. Faa kunde saa mange Salmer og Sange som Svend Høgsbro, og han sang dem gerne og med Glæde. Tidligt kom han i levende Forbindelse med Grundtvigs folkelige og kirkelige Livssyn, og herfra hentede han Glæde og Kraft alle sine Dage.

Til sin Fader følte Svend Høgsbro sig i høj Grad knyttet. Ikke alene nærede han sønlig Kærlighed til ham, men han havde tillige stor Respekt for hans Meninger. Dette sidste hindrede ham maaske ofte i selvstændigt at tage Standpunkt. Omkring sit tyvende Aar kom han ind i en aandelig Krise, der førte til et kristeligt Gennembrud. Han har selv fortalt, at han i sine aandelige Kampe længtes efter et Faderforhold til Gud. Han kendte Værdien af Forholdet til sin jordiske Fader. Om ham vidste han, at han altid vilde gøre det bedste for sine Børn. Og naar han anskueligt skulde tænke sig Forholdet til Gud, saa han altid sin Faders fremstrakte Haand.

Fra sit Hjem modtog han stærk politisk Paavirkning. Han blev tidligt fortrolig med politiske Spørgsmaal og lyttede i sit Hjem til Politikeres Samtale.

Da han havde faaet sin Embedseksamen til Side, tog han virksomt Del i

baade aandeligt og politisk Arbejde. Han var Medstifter af Københavns Højskoleforening 1878 og af Københavns Valgmenighed 1890. Han var med til at stifte Studentersamfundet 1882 og 1883 Københavns liberale Vælgerforening. Der var navnlig to Spørgsmaal, han især viede sin Arbejdsevne. Det var Kvindesagen og Andelssagen. Han var i en Række Aar Medlem af Bestyrelsen for Dansk Kvindesamfund. Kvindesagen havde i ham en varm Forkæmper. Ligeledes var han Bestyrelsesmedlem i Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger og i en halv Snes Aar Sekretær for Andelsudvalget.

Svend Høgsbro.

Svend Høgsbros Sagførerforretning hørte ikke til de største, men navnlig venstresindede Landboere søgte gerne juridisk Bistand hos ham. Ogsaa ad andre Veje kom han i livlig Forbindelse med Venstrekredse, navnlig paa Sjælland. Han var vokset op i Politik, han havde siden 1884 været Stenograf i Rigsdagen, og helt naturligt følte han stærk Trang til at deltage aktivt i det politiske Liv. Da der derfor i 1887 kom Opfordring fra Storehedingekredsen, sagde han Ja. Hans Modkandidat var Kultusminister, Kammerherre Jacob Scavenius, som gik af med Sejren. Men Høgsbro fik dog 1239 Stemmer mod 1410, der faldt paa Scavenius. Ogsaa 1890 og 1892 fik Scavenius Mandatet. Ved Valget 1895 var Højres Kandidat Hofjægermester Howden-Rønnenkampf. Nu lykkedes det Høgsbro at vinde Kredsen for Venstre med 1452 Stemmer mod 1234. Høgsbro stod i nært Venskabsforhold til overmaade mange af sine Vælgere. Han færdedes i Kredsen som var han hjemme dèr og blandt sine egne. Han kendte mange af Navn og vidste Besked med deres hjemlige Forhold. Ikke mange Steder bestod der et saa hjerteligt Forhold mellem en Folkerepræsentant og hans Vælgere som i Storehedingekredsen. Ved sin Livfuldhed og sin aabne og vindende Personlighed blev han afholdt af alle. Og det var hans mange Venner en stor Sorg, at han faldt ved Valget 1909. Aaret efter døde han.

Ogsaa Svend Høgsbro var blandt dem, der kom til at bære den nye Tid efter Forliget.

C. TH. ZAHLE

Zahle repræsenterede Ringstedkredsen i 33 Aar, 1895—1928.

Ringstedkredsen synes at have Forkærlighed for Navnet Zahle. I 42 Aar har dens Folketingsmand været en Zahle. C. Th. Zahles Onkel, P. Chr. Zahle, repræsenterede Ringstedkredsen 1872—81. Med kortvarige Afbrydelser havde han Sæde i Folketinget fra 1853 til 1881, den længste Tid for Nørresundbykredsen. Han var en højst ejendommelig Mand, overordentlig virksom, alsidig og velmenende, flittig Skribent, fra sin Ungdom af Demokrat af Overbevisning. Men der kunde i hans Optræden være noget snurrigt og sært. Hans Foredrag kunde, er der sagt, være forvirret og jappende, saa hans gode Tanker faldt over hinanden, og hans Tale blev derfor snarere et Fyrværkeri af brogede Indfald, aandfulde og forstandige blandede med sære og snurrige, end den blev et Middel til virkelig Opklaring af de foreliggende Spørgsmaal.

I den kendte Rigsdagsvise fra Begyndelsen af Halvfjerdserne faar P. Chr. Zahle følgende Skudsmaal:

»Enten maa man give Zahle,
naar man vil hans Billed male,
Udtryk af det geniale
eller rentud splittergale.«

Han oprettede »Folketidende for Midtsjælland«, der senere blev til »Ringsted Folketidende«. Et Par Aar var han Præst i Vendsyssel, 1881—96 i Vallensved ved Næstved. Han døde 1898, 72 Aar gammel.

C. Th. Zahle ligner denne sin Onkel meget lidt. Og meget forskellig er han ogsaa fra sin Forgænger i Ringstedkredsen, J. K. Lauridsen, der repræsenterede Ringstedkredsen 1887—95. Denne var Jyde fra Herningegnen, og den jydske Tone holdt sig i hans Sprog. Han tog juridisk Embedseksamen, blev Overretssagfører i København og sluttede sig tidligt til Hørups Side i Politik. Han var et glimrende Hoved, hans Lune kunde give sig sælsomme Udtryk og morede Samtiden, og utallige er de Anekdoter, der knytter sig til hans Navn. Han var af Ydre just ikke nogen Skønhed; en Dag vilde en Udsending fra Foreningen til Københavns Forskønnelse hverve ham som Medlem. Je. Kaa., der var hans Kendingsnavn, gav da følgende Svar: »Sølv og Guld haver jeg ikke, men hvad jeg haver, vil jeg give eder: Jeg forlader Byen en Maaned«. Det skulde være hans Bidrag til Københavns Forskønnelse.

Ogsaa Folketinget morede han ofte med sine vittige, tit noget dristige Indfald. En af de sidste Gange, han talte i Folketinget (14. Dec. 1894), vakte han nærmest Skandale, og J. C. Christensen, der som 1. Viceformand ledede Mødet, maatte stadig afbryde ham og anmode ham om at holde sig til det foreliggende Emne, hvortil J. K. Lauridsen flere Gange svarede: »Jeg deler fuldt ud Formandens forstandige Opfattelse«, og derefter fortsatte med at tale, som han vilde, til han atter blev afbrudt.

En Dag i Januar 1895 traadte han ind i Rigsdagens Bibliotek og spurgte Bibliotekar Elberling: »Har De en Bibel?« Han fik en Bibel, saa lidt i den og sagde til Bibliotekaren: »Jeg skal sige Dem, jeg kunde ikke huske, om det var Kain eller Abel, der var Agrar.« I Folketingets Møde den 28. Januar begyndte han da en Tale saaledes: »Der er to Retninger i den agrariske Bevægelse, og de har været til Stede fra den ældste Tid. Den ældste Agrar, der er os bekendt som saadan, var Kain. Om ham hedder det, at han dyrkede Jorden, og han var altsaa en virkelig Agrar. Men han repræsenterede en ensidig Retning; han var misundelig. Saa snart han troede, at andre Samfundsklasser havde det bedre end han . . blev han i høj Grad misundelig og begyndte at slaa ihjel. Det var en meget forkert Fremgangsmaade og en Agitation, som egentlig bør misbilliges. Der har imidlertid senere lydt Røster ogsaa fra agrarisk Side, hvorpaa man tydeligt mærker, at de er i nær Forbindelse med den oprindelige agrariske Retning.«

Hans Forhold udartede efterhaanden paa forskellig Vis, og han blev ikke genopstillet i 1895. Han døde 1905.

C. Th. Zahle, der nu blev valgt i Ringstedkredsen, var til visse i alle Maader en Modsætning til denne sin Forgænger.

Carl Theodor Zahle er født 19. Januar 1866 i Roskilde, hvor hans Fader var velhavende Skomagermester. Tidligt gjorde de fattiges Kaar Indtryk paa ham, og tidligt interesserede han sig for Politik. Han gik i Byens Latinskole, sad paa Skolebænk sammen med adskillige Grevesønner, og det forekom ham, at Rektoren begunstigede de adelige Drenge. Hans Oppositionslyst vaktes, og den fandt bl. a. Udtryk i hans danske Stile.

I Dansklærerens Vidnesbyrd forud for Studentereksamenen 1884 hedder det: »Det er med stor Betænkelighed, jeg ser Zahle forlade Skolen. Han har i sine danske Stile nærmest vist sig som stadig udpræget revolutionær over for alt overleveret i Meninger og Forhold . . .«

Den unge Oprører drog nu til Hovedstaden, studerede Jura og kom snart ind i Datidens bevægede politiske Røre. Han blev et ivrigt Medlem af Studentersamfundet og deltog i dettes politiske Arbejde og Diskussionsmøder. 1890 tog han juridisk Embedseksamen, og samme Dag, han var færdig med sin Eksamen, pakkede han sin Kuffert og rejste til Aarhus, hvor han skulde afløse Vilh. Lassen som Redaktør af »Aarhus Amtstidende«. Hørup, der var Zahles politiske Fører, havde anbefalet ham til denne Stilling. Dagen efter at Zahle var bleven juridisk Kandidat, talte han ved et politisk Møde i Thingskov Kro ved Aarhus. Det var nogle Dage forud for Valget 21. Januar 1890. Og i Tiden før Valget var han næppe af Tøjet, saa stærkt optog Valgkampen ham. Hans Redaktørgerning i Aarhus varede kun kort Tid. Bladets Udgiver, Folketingsmand Viggo Bjørnbak, svingede over mod det moderate Venstre, men Zahle blev hos Hørup og opgav 1891 sin Stilling som Redaktør. Han tog Bopæl i København, blev Medarbejder ved »Politiken« og 1894 Overretssagfører.

C. Th. Zahle.

Hen mod Valget i April 1895 fik han Opfordring til at stille sig i Ringstedkredsen. Han valgtes med 1313 Stemmer, en moderat Venstremand fik 276, en Højremand 764. Og Ringstedkredsen valgte ham siden, indtil han 1928 blev tingvalgt Landstingsmand.

Lidet anede Ringstedkredsens Vælgere, at der i deres 29-aarige Folketingsmand slumrede en kommende politisk Fører og mangeaarig Statsminister.

J. JENSEN-SØNDERUP

Jensen-Sønderup hører til den Kreds af Venstrepolitikere, der er stærkt præget af grundtvigsk Aandsliv. I hans Ungdom gik en stærk grundtvigsk Vækkelse hen over hans Hjemegn. Ogsaa han blev grebet af den. Han er en trofast Talsmand for Frihed i Kirke og Skole og har ikke været bange for nu og da at tage et Særstandpunkt inden for sit Parti.

Jens Jensen-Sønderup er Gaardmandssøn, født 16. Februar 1862 i Sønderup i Vest-Himmerland. Hans Fader kendte sikkert ikke de Ord af Grundtvig, at den bedste Skole for Børn og unge er driftige Borgeres Huse. Men han handlede efter dem. Børnene maatte tidligt hjælpe til med Arbejdet i Stald og paa Mark. I deres Barndom gik Skolegang og legemligt Arbejde Haand i Haand. Allerede 13 Aar gammel blev Jens udskrevet af Skolen. Han havde med sit gode Nemme naaet Skolens Maal.

Sjældent blev politiske Spørgsmaal drøftet i Hjemmet, men desmere kristelige. Begge hans Forældre var stærkt taget af den indremissionske Bevægelse, som i hans Barndom greb mange paa Egnen. Hans Hjem var et Midtpunkt for denne Bevægelse, og et pietistisk Præg hvilede over det i mange Aar. Da kom en ung grundtvigsk Præst til Egnen, Pastor Blicher i Ravnkilde. Og senere, i 1873, fik ogsaa Sønderup i Sønderjyden Peter Jefsen Bertelsen en grundtvigsk Præst. Jensen-Sønderups Forældre blev stærkt paavirket af disse Præsters Forkyndelse. Og deres Hjem var stadig Samlingssted for kristne Venner. Hidtil havde de holdt »Indre Missions Tidende«, nu traadte »Højskolebladet« i Stedet for.

Et helt Aar gik Jensen-Sønderup til Konfirmationsforberedelse hos Pastor Bertelsen, og det Aar fik stor Betydning for ham; gerne lyttede han til de ældres Samtale, naar de Søndag Eftermiddag samledes i hans Hjem efter Gudstjenesten. Han gik ved Bondearbejdet paa Gaarden og havde godt Haandelag til det. Men hans Oplevelser i Kirken, ved Møder og i hans aandeligt bevægede Hjem bragte Drømmen om at blive Præst til hans Sind. Længe varede det, inden han talte med sine Forældre derom. Men endelig skete det. Og der blev ikke sagt Nej. Men han maatte vente med sine Studier, til en ældre Broder paa Jelling Seminarium var færdig. Et Par Vintre tilbragte han, to og tre Maaneder, som Elev paa Lundby Højskole og husker fra disse Vintre bl. a. Forstander Anders Laursens Foredrag om Verdenshistoriens Stormænd og Højskolelærer — nu Husmand — Knud Thøgersens Foredrag om Grundtvig. Alt nærede hans Længsel efter Præstegerningen. Nogen Tid læste Pastor Jungersen, Blære, senere Valgmenighedspræst i København, privat med ham. Men fra Efteraaret 1881 begyndte han rigtig at læse paa Døckers Kursus i København. Her lærte han den senere Udenrigsminister, Dr. L. Moltesen, at kende. Meningen var, at han i Løbet af tre Aar skulde tage Studentereksamen. Han tog fat med jydsk Udholdenhed. Men i Marts 1882 døde hans to hjemme-

værende Brødre af Difteritis, og Forældrene bad ham da om at komme hjem. Han bøjede sig om end med tungt Hjerte for sine Forældres Ønske og afbrød sin Læsning. Han blev ikke Præst. Men især efter at hans politiske Gerning og hans Embedsmandsvirksomhed som Hypotekbankdirektør var endt, og han bosatte sig i sin Barnbomsby, har han ofte prædiket i Frimenighedskredsen i Trængstrup, der ogsaa paa anden Maade staar i Gæld til ham.

J. Jensen-Sønderup som Trænkonstabel.

I de politisk bevægede Aar i Firserne vaktes hans Interesse for offentlige Forhold. Allerede 1884 skrev han et Par Artikler i »Højskolebladet« om de kirkelige Frihedskrav: »Folkekirken og Præstefriheden« og »Vundet og tabt«. Ogsaa i Thomas Rørdams: »Kirkebladet« fik han Artikler optaget. Til »Aarhus Amts Folkeblad«, redigeret af den senere Folketingsmand N. J. Laursen, sendte han et Par Artikler af politisk Indhold. Artiklerne var yderst radikale, og Laursen fraraadede Optagelse, ikke mindst af den Grund, at Forfatteren stod lige foran sin Soldatertjeneste.

I hans lange Soldatertid — 17 Maaneder i 1885—86 — i Aarhus hændte der ham ikke noget særlig mærkeligt. Sit Venstresind skjulte han ikke. Og der blev sagt om ham: »Naa, det er ham, der vil studere til Rigsdagsmand«. Om Søndagen søgte han ofte til Valgmenighedskirken i Bering, knapt et Par Mil fra Aarhus.

1886 overtog Jensen-Sønderup sin Fædrenegaard, og hurtigt blev han virksom Deltager i kommunalt Arbejde og Foreningsliv, blev Sognefoged, var i en halv Snes Aar Sogneraadsformand, og den begyndende Andelsbevægelse havde i ham en varm Talsmand. Men navnlig det politiske Liv kaldte paa ham. Han skrev Artikler til »Aalborg Amtstidende«, deltog i mange Møder og blev Formand for Brorstrupkredsens (nu Aarskredsen) Venstreforening. Han var ordførende Stiller for Lærer A. Thomsen ved Valget 1892, ved hvilket han første Gang havde Valgret. Først 1910 havde han igen Lejlighed til at afgive sin Stemme. Ved de mellemliggende Valg var han opstillet som Folketingskandidat langt borte fra sin Hjemkreds.

I Politik fulgte han C. Berg, og fra det Bergske Venstre fik han 1895 Opfordring til at stille sig som Forligsmodstander i Nyborgkredsen. Mange Stemmer fik han ikke, kun 206, men Opmærksomheden var nu henledt paa ham mere end før, og da der i Juli 1896 skulde holdes Udfyldningsvalg i Nørresundby, fik han Opfordring til at stille sig der og sagde Ja. Han valgtes med 1051 Stemmer mod 645, der faldt paa det forhandlende Venstres Kandidat.

J. Jensen-Sønderup (1895).

Han sluttede sig til Venstrereformpartiet, der i ham fik en solid Arbejdskraft. Hans saglige Dygtighed, hans Evne til at omfatte en Sag i alle dens Enkeltheder skabte ham en fremskudt Stilling paa Tinge. Han har i udpræget Grad været Rigsdagspolitiker. Mindre har han gjort sig gældende i Agitationen. Ja, hvor man spurgte mindre om Raphed i Debatten og Slagfærdighed i Tilsvar end om grundig Indsigt og saglig Redegørelse var han altid en skattet Taler.

SIGURD BERG

Sigurd Berg er født 3. Juli 1868 paa Bogø, hvor hans Fader, Folketingsmand C. Berg dengang var Lærer.

Hans Barndom og Ungdom faldt i en bevæget politisk Tid. Hans Fader stod med hele sin Kraft midt i Striden, og hans Hjem prægedes af den. Mange Politikere var Gæster i hans Faders og Moders Hus, og tidligt lyttede den livlige Dreng til de ældres Tale om Tidens brændende Spørgsmaal. Og allerede i Drengeaarene blev det hans Drøm at blive Politiker, som hans Fader var det.

1874 opgav C. Berg sit Lærerembede paa Bogø og flyttede til København, senere til Hillerød, hvor han havde Bopæl 1876—84. Det var ikke let i de Dage at være en fremtrædende Venstreførers Søn. Mens C. Berg og hans Hustru havde deres Hjem i København, kom Sigurd og Broderen Ejnar — 6—8 Aar

gamle var de — fra deres første Julebal og skyndte sig hjem. Paa Ørstedsvej naaede de en fin gammel Herre, der fulgte med dem og venligt gav sig i Snak med dem. Men da han fik at vide, at deres Fader var Folketingsmand C. Berg, blev hans Tone en hel anden, og han udbrød: »Fy for Fanden, bed da til Gud, at I ikke maa komme til at ligne den Slyngel til Fader, I har«.

Ogsaa Latinskolegangen var ofte en Lidelse. Hans Kammerater sendte nu og da Smædetegninger af hans Fader og Moder rundt i Timerne. Og da hans Fader efter Holstebromødet sad fængslet, blev Fornærmelserne mod Sønnen ikke færre og mindre. En Dag fandt han paa sin Plads i Skolen et smagløst Billede af sin Fader fra et Vittighedsblad. Og da han ogsaa paa anden Maade var Genstand for Spot og Haan, blev Skolegangen efterhaanden saa uudholdelig, at han forlod Skolen og blev privat forberedt til Studentereksamen.

Fra sin Faders Fængselstid fortæller Sigurd Berg følgende talende Oplevelse. Hans Moder kom fra et Besøg hos sin Mand i Fængselet. Da hun traadte ind i Spisestuen, sad Børnene ved et veldækket Aftensbord. »Jeg skal hilse jer fra jeres Fader«, sagde hun, »han spiste ogsaa til Aften, da jeg gik, tørt Brød og varmt Øl og saa en lille Skive stegt Flæsk, som han havde gemt fra Middagsmaden.« »Da Moder havde sagt det«, føjer Sigurd Berg til, »rejste vi os alle fra Bordet — det var os ikke muligt at spise mere den Dag.«

Barndoms- og Ungdomsminder af den Art sætter sine Mærker i Sindet, men iøvrigt kunde Sigurd Berg tale om disse Uretsdage uden Bitterhed.

Sigurd Berg tog Studentereksamen 1886, og næste Aar blev han cand. phil. Han ønskede ikke at studere videre til Embedseksamen, men længtes efter at komme i Arbejde ved Faderens Blade. Journalistik og Politik vilde han hellige sine Evner, og hans Fader havde tidligt Tillid til hans politiske Omdømme.

Sigurd Berg begyndte sin Virksomhed som Bladmand ved »Kolding Folkeblad«, var en kort Tid — kun 19 Aar gammel — midlertidig Redaktør af »Thisted Amtstidende« i en dengang udpræget Højreegn, og han sluttede sin foreløbige Uddannelse ved »Holbæk Amts Dagblad«. Derefter studerede han i tre Aar ved Universitetet, navnlig Nationaløkonomi og Historie, men afsluttede ikke sine Studier med nogen Eksamen. Dertil gav han sig ikke Tid, thi Bladvirksomhed og Politik drog ham stærkere og stærkere. Han blev 1892 Medredaktør af »Frederiksborg Amts Avis« og 1895 dets ansvarshavende Redaktør og var det, til han i 1905 blev Indenrigsminister. Han udførte ikke mindst i Slutningen af Halvfemserne et meget betydeligt og dygtigt Agita-

tionsarbejde med Mund og Pen. Han stod i Politik helt og holdent paa J. C. Christensens Side, og efterhaanden blev der valgt Venstremænd i tre af Frederiksborg Amts Valgkredse. I Hillerødkredsen var Højre tro mod den moderate Højremand Lars Dinesen, og Socialdemokraterne tog Helsingørkredsen.

Efter sin Faders Død blev Sigurd Berg Repræsentant for Udgiverne af de Bergske Blade, ialt tolv, og fik derigennem bladligt og politisk meget stor Indflydelse, der ikke alene var en Arv, men ogsaa udgik af hans personlige Dygtighed. Et Udtryk for, at han ogsaa nød Anseelse uden for sin egen Bladkreds, var det, at han i nogle Aar, 1901—05, stod som Formand for Foreningen af Venstreblade.

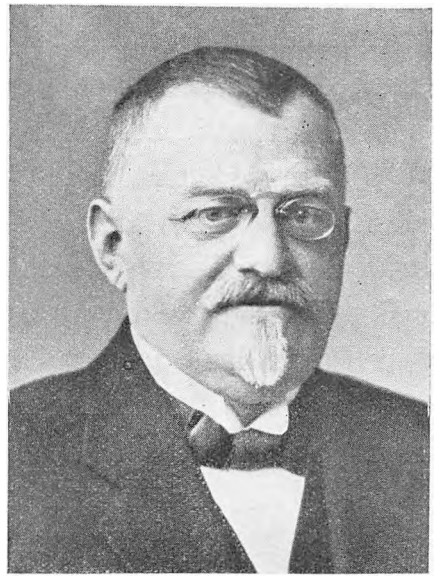

Sigurd Berg.

Sigurd Berg blev 1901 valgt til Folketingsmand for Frederikssundkredsen som Venstrereformpartiets Kandidat, og han repræsenterede denne Kreds til 1910. I de følgende otte Aar var han ikke Medlem af Rigsdagen, men valgtes 1918 i Skernkredsen.

Da Sigurd Berg første Gang valgtes, var han 33 Aar gammel, Tingets næstyngste Medlem, men han var vel skolet til at deltage aktivt i Rigsdagsarbejdet, og ret hurtigt fik han en fremtrædende Plads i Folketinget.

I en ung Alder traadte han ind i bladlig og politisk Virksomhed. Han var født og baaren til at øve en Gerning i det offentlige Livs Tjeneste, og han voksede til at øve den med Dygtighed og Ære. Albertiulykken ramte ham haardt. Hans Fald i Frederikssundkredsen var en Eftervirkning af den, men han gik moralsk ganske uplettet ud af den Rigsretsanklage, som fulgte.

Stor Mands Søn bliver lille Mand, siger man ofte. Sigurd Berg havde ikke sin Faders Bredde og Kraft, men gennem sin Virksomhed øgede han den Glans, hvormed Navnet Berg lyser i vor politiske Historie.

VILHELM LASSEN

Der var i 1880 indledet en Forbindelse mellem Venstre paa Rigsdagen og de frisindede Studenter, der ikke følte sig hjemme i den Højrerede, som Stu-

denterforeningen dengang var. Ved en festlig politisk Sammenkomst mødtes de to Parter, Bønder og Studenter. Vilhelm Lassen skulde paa Studenternes Vegne holde Talen for den danske Bondestand. Hans Kammerater fandt ham selvskreven dertil. Han sad ved Bordet mellem to Folketingsmænd, C. Berg og Seminarieforstander Jeppe Tang, hvis brede Skikkelser næsten skjulte den lille og spinkle Student, og da han skulde tale, maatte han staa op paa en Stol, for at alle kunde se ham. Men han talte, saa alle lyttede med største Opmærksomhed. Og for mange var det klart, at denne unge Student havde en stor politisk Fremtid for sig.

Vilhelm Herman Lassen er født 10. Juni 1861 i Butterup ved Holbæk. Hans Fader var Møller. 1863 flyttede Familien til »Strandmøllen« i Roskilde, og her fik Sønnen sit egentlige Barndomshjem. Han blev Elev i Latinskolen i Roskilde, havde let og hurtigt Nemme, saa Læsningen gik som en Leg, og i sin Fritid færdedes han i Møllen, i Stald og Lade. Aldrig mistede han Interessen for Jorden, dens Dyrkning og dens Dyrkere. Lige til sin Død syslede han med Tanken om selv at eje en Bondegaard.

Hans Fader døde tidligt, i 1873, da Vilhelm Lassen kun var tolv Aar gammel. Men hans dygtige Moder førte ved sin ældste Søns gode Hjælp Mølleriet og Landbruget videre.

Samme Dag Vilhelm Lassen i 1879 blev Student med Udmærkelse fik han fra en unavngiven Velynder et større Beløb til en Udenlandsrejse. Og saa begyndte han sine Studier i København. Smaat var det med Penge, han maatte dele fattige Studenters Kaar. Han studerede Jura. Men Tidens brændende Spørgsmaal optog snart mere af hans Tid end Studierne.

Hans Hjem var ikke stærkt politisk præget, og den aandelige og politiske Interesse, det havde, gik nærmest i konservativ Retning. Fra sin Roskildetid mindedes Vilhelm Lassen kun en enkelt politisk Begivenhed. Ridende paa et Plankeværk overværede han en Septemberdag i 1872 Folketingsvalget i Roskilde, ved hvilket Kampen stod mellem Biskop Monrad og Gaardejer Ole Larsen, Store Rørbæk. Men i København blev han stærkt grebet af det politiske Liv. Og tidligt vidste han, hvad han vilde. Han vilde kæmpe for Almuen, for Landarbejderen, for Husmanden og Gaardmanden. Og den unge Vilhelm Lassen begyndte at studere Bondestandens politiske og økonomiske Historie. Under sin Læsning mødte han Husmandsagitatoren Peder Hansen og Politikerne A. F. Tscherning og J. A. Hansen. De blev hans politiske Ide-

aler. Af dalevende Politikere tiltalte især Hørup ham, og Hørups Artikler i »Morgenbladet« blev hans kæreste Læsning. Selskabelige Fornøjelser brød han sig ikke om, men han var en ivrig Deltager i Studenterdiskussioner. Alt pegede mod Politik.

Hurtigt gjorde han sig færdig med sin Jura, og han fik da ogsaa kun anden Karakter. Han kunde sagtens med sin rige Begavelse have naaet højere, om han havde taget sig Tid dertil. Men han ønskede ikke at gaa Embedsvejen, og Sagfører vilde han heller ikke være. Han vilde være Journalist og Politiker. Og det gjaldt om at komme i Gang hurtigst muligt.

Anbefalet af Hørup fik Vilhelm Lassen Ansættelse ved »Aarhus Amtstidende«. Den 3. Oktober 1884, hin Nat, da Christiansborg Slot brændte, rejste han til Aarhus. Allerede 1885 blev han Redaktionssekretær og snart efter Redaktør. Den unge Mands politiske Artikler blev læst, og han blev hørt ved politiske Møder. De gode Bønder paa Aarhusegnen har vel undret sig, naar de saa den lille Lassen — som hans Venner kaldte ham — træde op paa Talerstolen. Mange af dem huskede Lars Bjørnbaks brede og myndige Skikkelse. Og nu stod denne ganske unge og i det Ydre uanselige Redaktør paa Talerstolen. Kunde han tale? De erfarede hurtigt, at han kunde det. Som Taler var han knap og klar, hans Form var agitatorisk, og han talte ofte med en Lidenskab, der greb. Han skrev og talte mod Provisorierne, mod Militarismen, mod Højre. Og allerede dengang sagde mange: Der klang Skræp.

Mange Aar blev Vilhelm Lassen ikke i Aarhus. 1889 kaldtes han til Aalborg som Redaktør af det nystiftede »Aalborg Amtstidende«, 1893 blev han Medejer af det, 1896 Eneejer.

De første Aar var trange nok. »Aalborg Stiftstidende« beherskede Byen og hele Omegnen. Men med dets Frisind var det bleven saa som saa. Og Højremænd eller moderate Venstremænd sad inde med næsten alle betydelige Tillidsposter i det offentlige Liv og i Foreninger. En Egn skulde erobres for virkeligt Frisind og Demokrati. Vilhelm Lassen tog fat med al den Energi, han ejede, dygtigt hjulpet af sin Hustru, Marie, f. Balle, der delte hans politiske Interesser.

»Den tavse Bejler faar ingen Brud«, sagde Vilhelm Lassen ved en Dyrskuemiddag i Aalborg. Og han tog fat med Pen og Mund. Han gjorde sig i Artikler og ved Møder til Tolk for Landbruget, for Friheden, for det Venstre, som ikke vilde give efter i Kampen mod Højre. Han vilde skabe et Blad for det

frie Venstreord. »Vi hvæsser«, skrev han i sin første Artikel, »vort skarpeste Sværd mod Provisorismen, mod Militarismen, mod Godsejervælde og Embedsmænds Misbrug, og naar Klingen synger i Luften, venter vi, at Aalborgegnen vil lytte til denne Musik, og at den vil holde af den.« Han var ikke bange for rent ud at sige, at Venstre netop kæmpede for at komme til Magten: »Og det er paa alle Omraader, vi maa have Magt: i Staten, i Kommunen, i Foreninger til alle mulige Formaals Fremme, i Banker, i Sparekasser, i Kreditforeninger — kort sagt — alle Vegne. Thi alle saadanne Steder kan der blive Spørgsmaal om demokratiske Interesser modsat reaktionære . . .«.

Sjældent har en nyoprettet Avis skabt et saa stærkt Røre paa sin Egn, som Vilhelm Lassen vakte gennem sit Blad. Men let er det ikke at bane Vej for et nyt Dagblad. Højre paaførte Bladet økonomisk Krig. Man vilde ramme det frie Ord. En Række Medlemmer af Handelsforeningen, 61 ialt, erklærede, at de ikke vilde avertere i Bladet. Vilhelm Lassen skrev: »Dette vil sige: de vil ikke handle med Amtstidendes Læsere«. Og i en Række Numre stod der i »Aalborg Amtstidende« med iøjnefaldende store Bogstaver: »Da Krigen er erklæret mod os, bør »Aalborg Amtstidende«s Læsere købe deres Varer hos de Handlende, der averterer i deres Blad«.

Kampen blev haard paa dette som paa andre Felter. Men Vilhelm Lassen satte alle sine rige Evner ind. Det kneb økonomisk. Der maatte spares. Til Tider maatte han og hans Hustru saa godt som alene besørge Redaktionen. Men omkring 1894 kom en virkelig Vending til støt Fremgang, og efterhaanden blev »Aalborg Amtstidende« et af Provinsens mest betydende Blade, og stadig var det et af Landets mest personligt skrevne Blade. En Mand med Idealer var dets Redaktør.

Det var især politiske og økonomiske Spørgsmaal, Vilhelm Lassen behandlede i Skrift og Tale. Han virkede for Andelssagen, og navnlig Husmandssagen havde hans Kærlighed. Han udtalte engang ved et Møde: »Intet gør mig gladere i min offentlige Virksomhed gennem Pressen end det at bidrage til at lysne og lette Kaarene for danske Husmænd.« Husmændenes Digter, Johan Skjoldborg, blev hans Ven og Omgangsfælle. Han skrev og talte om Udstykning af Jord. 1898 udgav han et lille Skrift : »Offentligt Fæste«, hvori han — mærkeligt nok — gør sig til Talsmand for, at Ejendomsretten til den udstykkede Jord bør være hos Stat og Kommune. Han foretrak Statsfæste for Selveje.

Men ogsaa andre Spørgsmaal optog ham stærkt. Den kendte Afholdsagi-

tator Cl. Johannsen, Vaarst (1874—82 Landstingsmand) fremsatte en Plan om Ungdommens Undervisning fra det fjortende til det attende Aar. Han foreslog Skolepligt fra det sjette til det attende Aar. Og allerede i Børneskolen skulde der undervises i Matematik, Kemi, Tysk og Engelsk. Undervisningen i disse Fag skulde saa fortsættes i en tvungen Aftenskole for de unge. Vilhelm Lassen vendte sig stærkt mod denne Plan. En saadan Alle-Fag-Skole, siger han, vil blive en Skole til at ødelægge Drenge med. Nej, lær Børnene at tale, læse og skrive Dansk. Den, der kan skrive og tale sit Modersmaal godt, for ham er alle Adgange aabne.

Vilhelm Lassen.

I August 1901 holdt Vilhelm Lassen ved den første danske Journalistkongres et Foredrag om Presse og Publikum. Hvis man, sagde han, lod Publikum optegne paa Sedler, hvad det kræver af det ideale Blad, saa vilde der være visse Ting, der samlede sikkert Flertal: Den ideale Avis skal være upolitisk, objektiv, saglig, bringe korrekte, ikke ensidige Referater, indeholde oplysende Artikler, Sensation skal være udelukket, at angribe med Haan og Spot skal være aldeles forbudt, hellere skal Avisen vente 24 Timer med at bringe en Nyhed, end den straks skal bringe den paa Tryk uden at være helt sikker paa dens Paalidelighed. Fandt vi saa, fortsætter han, en ideal Redaktør til at redigere denne ideale Avis — den vilde snart dø af Mangel paa det ideale Publikum. Presse og Publikum skal staa paa samme Trin. Hvis Pressen er, som den bør være, har den vel den ene Fod oppe paa Trappens næste Trin og opfordrer Publikum til at følge med. Men en Ting skal Publikum kræve, siger Vilhelm Lassen et Sted i Foredraget, det skal kræve, at der er en Idé, Bladet vier sit Arbejde.

Vilhelm Lassen var ikke Fantast. Han vidste, at det ideale Blad, som Folk i Drømmestunder ser for sig, ikke kan trives. Men der var Idé bag hans Arbejde. Han vilde noget med sit Blad. Og faa Redaktører han mere kraftfuldt og med større Varme og Dygtighed virket for sine Idéers Virkeliggørelse.

Vilhelm Lassen beundrede Hørup som Journalist. Men han er som Bladmand egentlig ikke Hørups Lærling. Vilhelm Lassen fandt sin egen Form og

Stil helt forskellig fra Hørups. Han skrev, som han talte, knapt og kort. Og han tænkte paa de jævneste Læsere, naar han skrev.

Vilhelm Lassen beundrede altid Hørup. Men han sluttede sig aldrig til det litterære Venstre. Hans politiske Fører var J. C. Christensen, hvis stærke Personlighed og politiske Klogskab han priste. Ligesom J. C. Christensen gik han haardt mod Forliget i 1894, og han fulgte sin Fører til sin Død med stor Hengivenhed. Han ønskede Reformlovgivning, og et Parti med Navnet Venstrereformpartiet var da netop efter hans Sind. Gennem sit Blad, hvis Indflydelse og Anseelse var i stadig Stigen, blev han en værdifuld Støtte for den Venstrepolitik, hvis Fører J. C. Christensen var.

I 1892 tog Vilhelm Lassen en Valgkamp i Halvrimmenkredsen, men blev ikke valgt. Først 1901 blev han Folketingsmand, valgt ved et Udfyldningsvalg i Sæbykredsen. Som Bladmand havde han en fremtrædende Stilling; ogsaa paa Tinge var han blandt de ledende og førende.

LITTERATUR

Hørup i Skrift og Tale III (1904). — Vilh. Lassen: Forliget (»Tilskueren« Juni 1904). — Herman Trier: Efter Forliget (»Tilskueren« Juli-August 1894).

»Søndagsbladet« 9. Febr. 1896. — Jørgen Nielsen: Harald Holm (»Den danske Højskole« 1903, S. 489—576). — N. Neergaard: Harald Holm (»Illustreret Tidende« 1903, No. 20)— »Højskolebladet« 1903, Sp. 417—22, 449—60, 487—96. — Ernst Borup: Københavns Højskoleforening 1878—1928 (1928).

Bransager og Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag (1901—03). — Hvorledes jeg blev Politiker. Interviews ved Svend Martin (1912). — Erik Henrichsen: Mændene fra Forfatningskampen I—II (1913—14). — Dansk biografisk Haandleksikon, redigeret af Svend Dahl og P. Engelstoft (1920—26). — Dansk biografisk Leksikon, red. af P. Engelstoft (1933 ff.).

J. C. Christensen: Fra min Barndom og Ungdom (1925). — Fred. Nørgaard: J. C. Christensen (1934). — J. C. Christensen: Bøger og Bønder (»Den nye Litteratur« No. 2, Oktober 1926). — J. C. Christensen: Minder (»Ringkøbing Amts Dagblad« $^{1}/_{10}$ 1930). — P. Staunstrup: J. C. Christensen (Gads danske Magasin 1924). — H. G. A. Jørgensen: J. C. Christensen set hjemmefra (»Tilskueren«, Januar 1931). — Erling Stensgård: J. C. Christensens Eftermæle (1931) — Thomas Larsen: J. C. Christensen og hans Personlighed (»Vendsyssels Tidende« $^{14}/_{1}$ 1931).

N. Neergaard: Erindringer 1854—94 (1935) — Hans Jensen: Niels Neergaard (»Nordisk Tidsskrift« 1937).

Herman Trier: Hvorledes jeg blev Politiker (»Tiden« 7. Maj 1915). — Herman Trier: Gaarden No. 8 Amagertorv. Et historisk Tilbageblik (1900). — Herman Trier: Af Dagen og Vejen (1902). — Jacob Marstrand: Herman Trier. Fuldendt og udgivet af Even Marstrand (1936). — N. C. Nielsen: Afholdssamfundets Historie (1914). — N. Neergaard: Erindringer, S. 125 ff. (1935).

R. K. Bertelsen: Anders Nielsen (1915). — L. Th. Arnskov: Anders Nielsen (»Tilskueren« Juli 1914).

J. V. Christensen: Den første Bonde i Kongens Raad (1929) — »Tiden« 19. September 1913 og 6. August 1915. — »Husmanden« 1928, S. 427—28.

Utrykte Optegnelser af Thomas Larsen. — »Tiden« 19. Marts 1915. — »Sorø Amtstidende« 22. Juni 1922 (af Povl Engelstoft) — »Vendsyssels Tidende« 21. September 1932.

Jacob Appel: Svend Høgsbro (Højskolebladet« 1910, Sp. 649—58). — Fred. Nørgaard: Svend Høgsbro (Andelsudvalgets Aarbog 1911, S. 51—57). — J. C. Christensen: Svend Høgsbro (»Tiden« 13. Maj 1910). — Hans Lund: Sofus Høgsbros Brevveksling og Dagbøger, II (1925).

J. V. Christensen: Ringstedkredsen (»Tiden« 1913—14, S. 174—76). — J. V. Christensen: P. Chr. Zahle (»Tilskueren« 1921).

J. Jensen-Sønderup: Barndoms- og Ungdomserindringer (1937). — J. Jensen-Sønderup: Trængstrup Frimenighed 1888—1938 (1938). — »Højskolebladet« 1884, Sp. 117—123, 258—65. — Fred. Nørgaard: Nørresundbykredsens Historie (»Tiden«, 30. Juli 1915).

Frode Aagaard: C. Berg (1929). — Holger Begtrup: Sigurd Berg (»Højskolebladet« 1921, Sp. 903—10). — »Frederiksborg Amts Avis«, 12. Juli 1921.

A. Christensen: Vilhelm Lassen (1919). — Thomas Larsen: En Gennembrudstid, II (1922). Damsgaard: Den moderne Husmandsbevægelse (2. Opl. 1916). — P. Munch: Vilhelm Lassen (»Det nye Aarhundrede«, 1908, S. 613—32). — Marcus Rubin: Vilh. Lassen (Gads danske Magasin, Maj 1908, S. 549—56). — Vilh. Lassen: Presse og Publikum (»Tilskueren« 1901, S. 673—79). — »Tiden« 2. Oktober 1914. — Johan Skjoldborg: Min Mindebog. Ungdomstid og Manddomsaar, S. 115—20 (1935). — J. A. Hansen: Vilhelm Lassen (Den liberale Venstre-Almanak 1937, S. 13—20).

ANDET AFSNIT

DEN POLITISKE UDVIKLING FRA FORLIGET TIL SYSTEMSKIFTET

SOMMEREN 1894 OG DEN FØRSTE RIGSDAGSSAMLING EFTER FORLIGET

Forligets Rigsdagssamling, Samlingen 1893—94, sluttede 2. Maj 1894. Samme Dag udsendte det forhandlende Venstre, 25 Folketingsmænd og 8 Landstingsmænd, et Opraab til Vælgerne. »Den Tid, vi nu gaar i Møde«, hedder det i Opraabet, »vil blive en Arbejdets og Ihærdighedens Tid, og der vil blive stillet strengere Fordringer end forhen til Repræsentanternes Indsigt og Arbejdsdygtighed. Vi er forberedt paa at møde Modstand af alle dem, som endnu ikke ser eller vil se, at Landets Tarv kræver Fred og Fremskridt. Men den Modstand skræmmer os ikke. Vi stoler trygt paa den sunde Sans i vort Folk, som har høstet dyre Erfaringer nok af Fortidens Stilstand og ikke vil prisgive sin Fremtid til fortsat Vanrøgt. I denne Fortrøstning vil vi arbejde videre.«

J. C. Christensen gjorde Forsøg paa at samle alle Forligsmodstanderne om en Fællesudtalelse, men det lykkedes ikke.

Den største Del af det forhandlende Venstres Presse fulgte deres Meningsfæller i Rigsdagen. Kun paa Sjælland var der Frafald. Af betydende Blade stod her kun »Sorø Amtstidende« helt og fuldt paa Forligets Side. Men dets Redaktør, Hans Jensen, forsvarede med Dygtighed og megen polemisk Evne det skete. Forligsmodstanderne havde paa deres Side en Række Blade, der haardt angreb Forligsmændene. Til denne Kreds af Blade hørte de Bergske Blade, »Aalborg Amtstidende« o. fl.

Kampen mellem de to Venstregrupper paa Rigsdagen fortsattes ved Sommerens Møder. Det forhandlende Venstres Mænd lagde sig stærkt i Selen. Allerede inden Rigsdagssamlingens Slutning talte N. Neergaard ved et stort Studentermøde i København, og nogle Dage efter Rigsdagens Hjemsendelse, den 5. Maj, talte Forligets Hovedmand, Frede Bojsen, ved et stort Møde i Slagelse. De to nævnte og ikke mindst den muntre og slagfærdige Klaus Berntsen forsvarede Forliget ved store Kampmøder i Sommerens Løb.

Men Modstanderne laa heller ikke paa den lade Side. J. C. Christensen, Anders Nielsen, Ole Hansen, Alberti, Madsen-Mygdal, Jens Busk, Vilhelm Lassen og mange flere deltog i en Række Møder og lagde ikke Fingrene imellem, naar de slog løs paa Forligsmændene. Den, der brugte de groveste Ord, var vel nok Jens Busk, der af et ærligt Hjerte hadede al Moderation. Efter For-

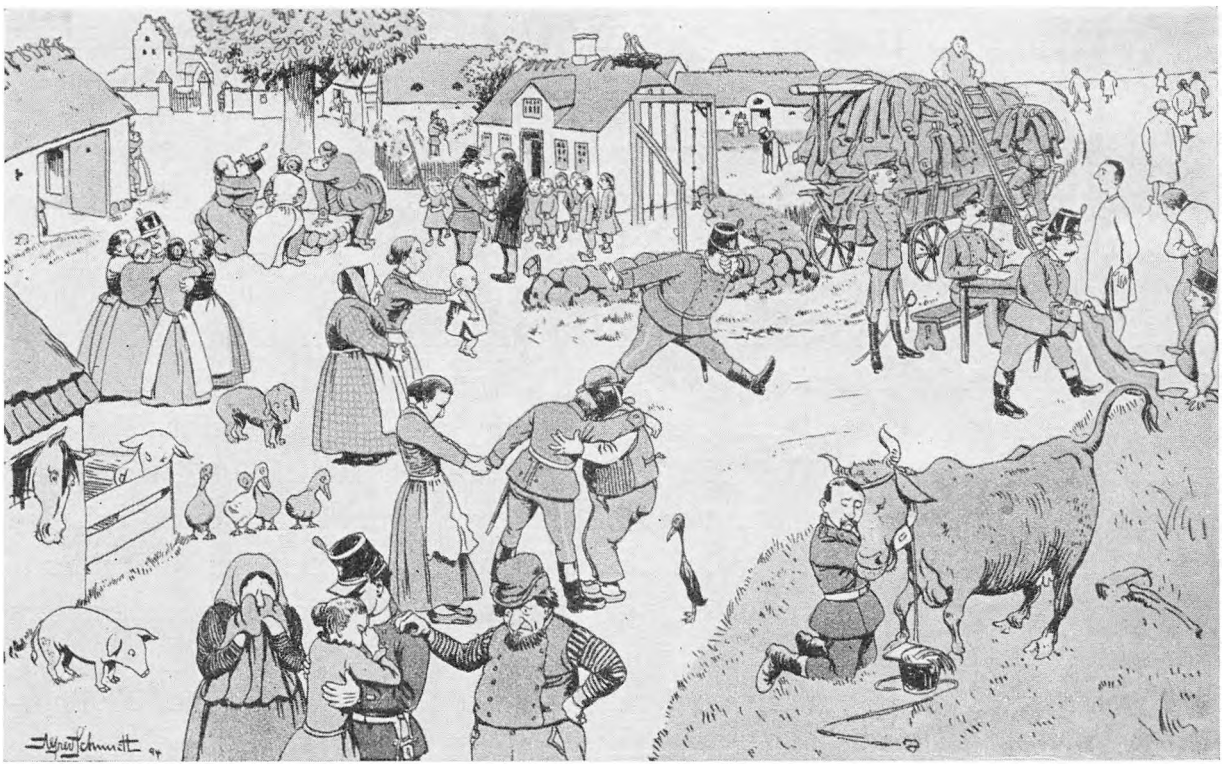

Gendarmernes Afmønstring. Satire af Alfred Schmidt efter Gendarmerikorpsets Ophævelse i 1894.

liget sagde han til Redaktør Hans Jensen: »Nu skal du ødelægges, og det skal Alberti besørge.« Alberti gjorde dog intet Forsøg derpaa. Sind havde han vel nok dertil, men Klogskab afholdt ham derfra. Ved et Møde i Odense 10. Maj talte Forligsvennen, Landstingsmand Jørgen Pedersen. Ogsaa Ikke-Meningsfæller havde Adgang til Mødet. Og navnlig var adskillige Socialdemokrater mødt frem. Længe havde Landstingsmanden ikke talt, før der kom saa stærke Afbrydelser og vedvarende Spektakel, at Taleren maatte forladeTalerstolen, og Mødet blev hævet. Ved Udgangen fik Demonstranterne deres Adgangspenge til Mødet, 25 Øre, tilbage under Kontrol af Politibetjente. Et Bestyrelsesmedlem fra det radikale Blad i Odense, Boghandler Hermann, der truede

Politiet, blev fjernet med Magt. Mødets Forløb var et Vidnesbyrd om, hvor skarpt de to Parter, Forligsvenner og Forligsmodstandere, stod over for hinanden.

Ved et Møde i Havdrup i Køgekredsen den 15. Maj tog Hørup Afsked med sine Vælgere. Der var rettet Opfordring til ham om at stille sig i Kredsen ved det kommende Folketingsvalg, men han havde hidtil ikke givet Svar. Han vilde se, hvad det blev til med Forliget. Men nu var hans Beslutning taget. »Var det lykkedes os«, sagde han i sin Tale, »at forhindre den Skam og Ulykke, der nu er overgaaet Nationen [ved Forliget], vilde jeg have staaet som Deres Kandidat i Dag.« Og han føjede til, at havde de 44, der stemte mod Forliget, forladt Rigsdagen samlede om en fælles Politik og fælles Forstaaelse af Fremtidens Opgaver, saa vilde han maaske have udbedt sig Æren af at blive den 45de. Men nu kunde han ikke. Han sagde Vælgerne Tak for den Tillid, der var vist ham. »Det skal«, udtalte han, »siges til Ære for Bønderne i Køgekredsen, at her holdt vi os paa det jævne, vi blev ikke for store til at være Venstremænd. Dersom De vil følge mit Raad, skal De ikke gøre Dem nogen Ulejlighed med at avancere op til Proprietærer og Agrarer, for det er hult indeni. Skal jeg sige Dem, hvad Agrarerne er? Agrarerne er den Køkkendør, som de Venstremænd skal ind af, der ikke synes, at de kan være bekendt at komme til Højre ad Hovedtrappen«.

Mod Slutningen af sin Tale sagde Hørup de tit gentagne Ord: »Jeg lover Jer Husmænd, enten I kalder jer Venstremænd eller Socialdemokrater, at min Haand altid skal være mod den Politik, som jeg anser for den lumpneste af alle, den, der rotter de Rige sammen om at plyndre de Fattige og sætter Overklassen paa Nakken af dem, der har mindst at staa imod med, for at trykke dem ned til Ingenting. For nok gaar jeg ud af Rigsdagspolitik, men jeg agter mig dog ikke hen, hvor Peberet gror; De skal endnu ved Lejlighed høre, at jeg ved, hvor det gror«.

Til Trods for, at det forhandlende Venstres Mænd og Presse med stor Kraft og Dygtighed forsvarede Overenskomsten med Højre, viste Sommerens Møder dog en stærk og stigende Modvilje mod Forliget.

Den 28. Juli fejrede Kronprins Frederik og hans svenskfødte Hustru, Kronprinsesse Louise, deres Sølvbryllup. Skønt Rigsdagen ikke var samlet, var dog en stor Del af Medlemmerne mødt til Modtagelse paa Slottet. Her talte de to Tings Formænd, Liebe og Høgsbro. Kronprinsen var stærkt politisk in-

teresseret og gav ofte sin Interesse Udtryk. I sin Svartale udtalte han sin Glæde over det nylig afsluttede Forlig. »Vi ser«, sagde Kronprinsen henvendt til Rigsdagsmændene, »i Deres Besøg et godt og glædeligt Varsel for vort fremtidige Liv; vi ser deri tillige et Udslag af den glædelige Begivenhed i Foraaret, da den sørgelige Strid, der saa længe havde virket splittende, endelig blev sluttet. Vi takker enhver, som ved sin Hjælp og Indflydelse har medvirket til, at dette Forlig kom i Stand«. Og Kronprinsen føjede til et Ønske om, at Forliget »maatte blive gennemført i alle dets Konsekvenser«. Aabenbart havde Kronprinsen haabet paa et Ministerium af en nogen anden Sammensætning end det, der kom.

Tage Reedtz-Thott.

Endelig den 7. August traadte Estrup tilbage og blev afløst af et nyt Højreministerium, Ministeriet Reedtz-Thott. Reedtz-Thott var en Forhandlingens Mand og ønskede Samarbejde, og hans Ministerium var da i saa Henseende paa Linje med Forliget.

Det forhandlende Venstres Presse forsikrede da ogsaa, at det fra det forhandlende Venstres Side ikke skulde skorte paa god Vilje og ærlig Stræben efter at bringe det bedst mulige ud af Situationen. Fra Forligsmodstandernes Side hævdede man, at der ikke var sket et Systemskifte, knap nok et Personskifte.

I September var der Valg til den ene Halvdel af Landstinget. Det hidførte ikke nogen synderlig Forskydning i Tingets Partiforhold.

Den 1. Oktober samledes Rigsdagen. Folketinget valgte Sofus Høgsbro til Formand, til 1. og 2. Viceformand J. C. Christensen og Trier.

I sin Tale ved Finanslovens 1. Behandling stillede Reedtz-Thott sig, som det var at vente, helt paa Forligets Grund. Han udtalte, at Ministeriet ansaa det for sin Opgave villigt at hjælpe til, at de to Ting kunde finde hinanden i Samarbejde.

Rigsdagens Forhandlinger blev i høj Grad præget af, at Valg til Folketinget skulde finde Sted i Foraaret 1895, og det vigtigste Spørgsmaal, der sysselsatte Rigsdagen var da ogsaa, symbolsk nok, et Forslag om en ny Valgkredslov for Folketinget.

I Følge Junigrundloven skulde der være en Folketingsmand for 14,000 Indbyggere. Medlemstallet blev sat til 100. Men allerede 1860 krævede det stigende Folketal, at der skulde være 115 Medlemmer. I Stedet for at forhøje Medlemstallet, satte 66-Grundloven Indbyggertallet pr. Kreds op. I dens § 32 staar: »Antallet af Folketingsmedlemmer skal omtrent være efter Forholdet af et Medlem til 16,000 Indvaanere«. Medlemstallet sattes i Valgloven til 102, idet der ved to særlige Love var kommen to Kredse til, ved Lov af 29. December 1850 et Medlem for Færøerne og ved Lov af 9. Februar 1866 et Medlem for Ærø.

Men allerede 1870 var Befolkningstallet vokset saa stærkt, til 1,785,000, at hver af de 102 Folketingsmænd repræsenterede i Gennemsnit 17,500 Indbyggere, og Forholdet mellem Valgkredsenes Størrelse blev efterhaanden, navnlig paa Grund af Købstædernes Vækst, mere og mere urimeligt.

Fra 1871 var Spørgsmaalet om en ny Valgkredslov da stadig paa Rigsdagens Dagsorden. Venstre krævede, at Medlemstallet skulde øges saa stærkt, at det svarede til Grundlovens Bud. Ikke mindst Sofus Høgsbro arbejdede ivrigt for dette Kravs Opfyldelse, og 1887 vedtog Folketinget et Forslag om 137 Kredse. Men Forslaget naaede ikke videre. Et Regeringsforslag om en saadan Forøgelse blev dog fremsat i Rigsdagssamlingen 1890—91, men der naaedes intet Resultat. I Samlingen 1892—93 og 1893—94 var Spørgsmaalet atter til Behandling, og Højre og det forhandlende Venstre enedes i Landstinget om et Forslag, der øgede Kredstallet med otte, fra 102 til 110 Kredse. Men Forslaget blev ikke færdigbehandlet i Folketinget.

Den 5. Oktober 1894 fremsatte Indenrigsministeren (Hørring) da paany Forslag til Lov om en forandret Fordeling af Folketingsvalgkredsene. Forslaget blev fremsat i Landstinget, og Højre og det forhandlende Venstre enedes nu om 114 Kredse.

Da Forslaget kom til Folketinget, hvor 1. Behandling strakte sig over fem Dage i Begyndelsen af November, forlod Høgsbro sit Formandssæde og bekæmpede Forslaget med stor Kraft. Det var efter hans Skøn stridende mod Grundloven, da det ikke opfyldte dens Bestemmelse om en Folketingsmand for omtr. 16,000 Indbyggere. Men Forslaget blev vedtaget ved 3. Behandling 20. December 1894 med 52 mod 43. For det stemte Højre og det forhandlende Venstre, mod det Forligsmodstanderne.

Allerede da Forslaget den 14. December var bleven vedtaget ved 2. Be-

handling, fremsatte Høgsbro fra Formandspladsen følgende Erklæring: »Jeg har tidligere fra denne Plads udtalt mig om, hvorfor jeg ikke vilde benytte den Ret, Forretningsordenen gav mig, til at afvise et Forslag, som jeg fandt grundlovstridigt, men vilde overlade det til Tingets Afgørelse. Denne Afgørelse er nu falden, og jeg er derved kommen i en saadan Uoverensstemmelse med Tinget med Hensyn til den rette Forstaaelse og Anvendelse af Grundloven, at jeg ser mig nødsaget til at bede Tinget fritage mig for den Stilling, det i flere Aar har vist mig den Tillid og Ære at betro mig«. De to Viceformænd, J. C. Christensen og Herman Trier fulgte Formanden og nedlagde ogsaa deres Mandater. Forligspartierne valgte den moderate Redaktør Rasmus Claussen til Formand. Til 1. Viceformand valgtes Højremanden Professor H. W. Scharling og til 2. Viceformand Kl. Berntsen. Siden 1870 havde ingen Højremand beklædt nogen af det folkevalgte Tings Hædersplads. J. C. Christensen skrev herom i en Valgbog: »Den ny Tid«: »Professor Scharlings Valg staar som et stærkt Vidnesbyrd om, i hvad Retning den ny Tid gaar.«

Men Valgkredsspørgsmaalet og hvad dermed fulgte virkede ikke forsonende mellem de to Venstregrupper.

Iøvrigt var Lovhøsten kun ringe den Vinter. Finansloven vedtoges uden større Vanskeligheder. Men Tillægsbevillingsloven for 1894—95 bar Mærker af Provisoriets Fingre. Den blev fremsat i Folketinget 8. Januar 1895, og paa den var opført 1,775,439 Kr. 96 Øre »til Anlæget af et Fort paa Middelgrunden« og 329,217 Kr. 83 Øre »til Fuldførelse af Befæstningsanlægene paa Gladsakseplateauet«. Pengene var brugte til de nævnte Foranstaltninger. Men Ministeriet ønskede disse Penge efterbevilgede. Sammen stemte det forhandlende Venstre og det øvrige Venstre disse Poster ud af Tillægsbevillingsloven. Sagligt betød det intet, da Pengene var anvendte. Her stod altsaa de to Venstregrupper sammen. Men iøvrigt saa de ikke venligt til hinanden. I sin Dagbog for 8. Januar 1895 kan Høgsbro skrive »Det har været mig imod idag at hilse paa de 25 [Bojsen og hans Partifæller], da jeg saa maatte ønske dem et »glædeligt Nytaar«, hvad jeg politisk talt ikke kan.«

I Samlingens Løb nedsattes en Toldkommission. Nævnes kan det ogsaa, at der blev vedtaget et Tillæg til Forretningsordenen, Nedsættelse af et Udvalg paa tre Medlemmer for Lovens sproglige Affattelse. Forslaget herom var et Gengangerforslag, og før som nu var Herman Trier en ivrig Talsmand for det. Udvalget blev nedsat og var da og ikke mindre nu haardt tiltrængt, men

har bestandig ført en Skyggetilværelse, indtil det sidste Gang valgtes i Samlingen 1917—18.

Frede Bojsen og Rs. Claussen fremsatte Forslag om en Præstevalglov, men Forslaget kom kun til 1. Behandling og henvistes til et Udvalg. Samme Skæbne havde et af J. C. Christensen forelagt Forslag om en Udvidelse af Brugen af Kirkerne.

Rigsdagssamlingen sluttede 2. April. Det kommende Valgs Udfald vilde blive afgørende for Fremtidens Politik.

FOLKETINGSVALGET 1895

Allerede 9. April skulde Valget finde Sted, og Valgkampen blev da kun kort.

Den 30. Marts udsendte 38 Forligsmodstandere af Venstre et Opraab til Vælgerne. I Opraabet hed det bl. a.: »Et Mindretal af det engang saa store Venstreparti har sammen med Højre og imod os gennemført et politisk »Forlig«, som gav det provisoriske Ministerium en rundelig Finanslov, som faktisk godkendte den provisoriske Fæstning, og som ikke indeholder noget virkeligt Værn mod ny Provisorier og Krænkelser af Folkets grundlovsmæssige Rettigheder. Denne politiske »Bedrift« har i den forløbne Samling sat Frugt i en Valgkredslov, som strider mod Grundlovens Ord og Aand . . . De forestaaende Valg vil faa en overordentlig Betydning for Fremtiden . . . Lad Valget ved en klar Dom over Forligspolitiken lægge Grunden til en Genoprejsning af et stort, samlet, i Sandhed forhandlende Venstreparti, som besindigt, med Maadehold og med Troskab mod Grundlovens Ord og Aand, vil værne den almindelige Valgret mod de priviligerede Klassers Overgreb«.

Samme Dag udsendte ogsaa det forhandlende Venstres 25-Mands Gruppe en Fællesudtalelse. I denne nævnes en Række Reformer, der kommer til at ligge for, økonomiske og »Reformer i Kirke og Skole, paa hvilke to Omraader den fri Forfatning endnu kun har udøvet en forholdsvis ringe Indflydelse«. Udtalelsen fremhæver stærkt, at Striden om Forliget synes at være opgivet af dets Modstandere, men Kampen rettes mod de Folketingsmænd, der har gennemført Forhandlingspolitiken. Der henvises til, at det skyldes Forhandlingsmændene, at en lang Række vigtige Reformer er gennemført, og Spørgsmaalet er nu, om Vælgerne ogsaa i Fremtiden vil betro det politiske Arbejde

til Mænd, der vil fortsætte dette Reformarbejde, eller de »vil lægge Landets Skæbne i Hænderne paa de Kræfter, der hidtil kun har vist sig i Stand til golde Demonstrationer og til at uddybe Modsætningerne i vort Folk«.

Den korte Valgkamp blev ført med stor Kraft fra alle Sider. I nogle Kredse samarbejdede Højre og det forhandlende Venstre, men officielt var der ikke nogen Overenskomst om gensidig Støtte. Agrarforeningen stod paa Forligsvennernes Side. Formanden for den sjællandske Afdeling af Foreningen, Gaarejer J. P. Jørgensen, Gandløse, »Landets mest skrivende Bonde«, udsendte et Flyveskrift: »Agrarerne og Folketingsvalget 1895«. I dette anbefalede han stærkt at vælge Mænd, der vilde gaa i Forligets Spor, og han vendte sig voldsomt mod Radikalismen, Forligsmodstanderne. Nogen større Betydning for Valgets Udfald fik Agrarforeningens Støtte dog ikke. Dens Medlemmer delte sig mellem Partierne uden Hensyn til Foreningens officielle Standpunkt.

Ved Valget 1892 var Stemme- og Mandatfordelingen følgende:

Højre fik 78,326 Stemmer og 31 Mandater.

Det Berg-Hørupske Venstre 63,389 Stemmer og 29 Mandater.

Det forhandlende Venstre 62,799 Stemmer og 40 Mandater.

Socialdemokraterne 20,094 Stemmer og to Mandater.

Ved Forliget forlod 15 Folketingsmænd det forhandlende Venstre.

Valgdagen den 9. April ændrede i høj Grad Stillingen. Valget blev en Sejr for Forligsmodstanderne og dermed en klar Dom over Forliget.

Vælgertallet var for hele Landet 378,700. Af disse boede 16,7 % i København med Frederiksberg, 17,0 % i Provinsbyerne og 66,3 % i Landdistrikterne. Ialt var opstillet 231 Kandidater. I seks Kredse foretoges Valget uden Afstemning, og i syv Kredse var kun een Kandidat opstillet, men der afgaves Ja- og Nejstemmer, og i 101 Kredse foregik Valget mellem flere Kandidater. I de 108 Kredse, hvor Afstemning fandt Sted, var Valgdeltagelsen gennemsnitlig taget 59,9 %, for alle Kredse var Tallet 57,1 %. Ialt 216,105 Vælgere stemte. Kun 28 Kredse havde en Stemmeprocent over 70, i 30 Kredse stemte under Halvdelen af Vælgerne, og kun tre Kredse havde en Stemmeprocent mellem 80 og 90. Af de Kredse, hvor Afstemning fandt Sted mellem flere Kandidater, laa Bækkekredsen lavest. Her stemte kun 29,5 % af Vælgerne. I København var Valgdeltagelsen størst, 72,6 %, i Provinsbyerne 59,0 % og i Landdistrikterne 53,4 %.

Valget den 9. April gav følgende Resultat:

Forligsmodstanderne af Venstre fik 89,530 Stemmer og 53 Mandater.
Højre fik 64,395 Stemmer og 25 Mandater.
Det forhandlende Venstre fik 42,635 Stemmer og 27 Mandater.
Socialdemokratiet fik 24,510 Stemmer og 8 Mandater.
Uden for Grupperne stod èn.

Af de 114 Folketingsmænd var 54 Landbrugere, 13 havde som Erhverv Handel, Haandværk eller Industri, 9 var Redaktører, 9 Lærere, 6 Sagførere, 4 Ministre, 8 civile eller militære Embedsmænd, 1 Læge og 10 af andre Erhverv.

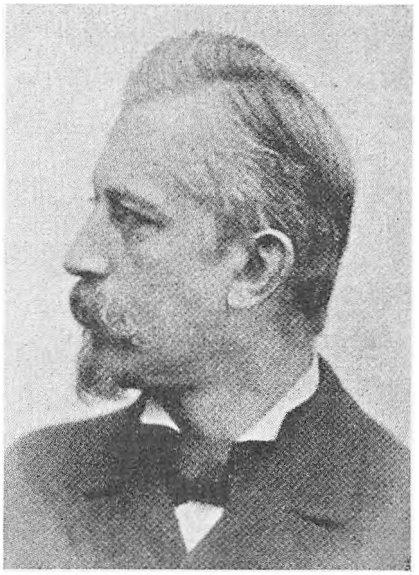
A. Peschcke Køedt.

Blandt de nyvalgte var Højesteretssagfører Svend Høgsbro (Storhedingekredsen), Mejeriejer Rosleff (Lejre), Gaardejer Kr. Pedersen, Sandby (Svinninge), Overretssagfører C. Th. Zahle (Ringsted), Overretssagfører Alfred Christensen (Københavns 3. Kreds), Husmand Th. Larsen (Vraa), Gaardejer N. Pedersen-Nyskov (Grenaa) og Grosserer A. Peschcke Køedt, der som ivrig Frihandelsmand var bleven valgt i Slagelse, som Højre havde holdt siden 1879. Peschcke Køedt fik 1898 Stemmer mod Højres 1294. Nyvalgt blev ogsaa Christopher Krabbe, der siden 1884 ikke havde haft Sæde i Rigsdagen, men nu blev valgt i sin gamle Kreds, i Kalundborg-Samsøkredsen, som Forligsmodstander, men først et Aar efter sluttede han sig til Venstrereformpartiet. Han blev efter Anmodning optaget i Partiet den 16. April 1896.

Højre var bleven stærkt svækket ved Valget. Det kunde notere en Tilbagegang paa 14,000 Stemmer i Forhold til Valget i 1892, og dets Mandattal var formindsket med seks trods Valgkredsenes Forhøjelse fra 102 til 114. Valget skabte en hel ny politisk Situation. Nu havde Forligsmodstanderne Flertal i Folketinget, og de havde i J. C. Christensen en Fører, der forstod at bruge det. Ved et Delegeretmøde i Oktober 1895 slikkede Højre sine Saar. Og indre Strid kom stærkt til Orde. Dette svækkede yderligere Højres Magt.

I en Artikel i »Tilskueren« trak Vilhelm Lassen de Linjer op, som Valget efter hans Skøn tegnede. Der er gjort op med Frede Bojsens Førerstilling, siger han. Hans Parti har ingen Tiltrækning mere. Der er hverken Ære, Populari-

tet eller Magtstilling at erhverve der. Der er kun det dømte Forlig at faa Part i. Men for det sejrende Venstre hejste Vilhelm Lassen Reformernes Fane. Politik skal have Næring, siger han. Det politiske Venstre endte sin Historie med et Nederlag: »Det vil nu vise sig, om der bliver et socialt Venstre, og om dette sociale Venstre, der støtter sig til de talrigste, sejeste, stærkeste Befolkningsklasser, Bønder og Arbejdere, kan føre sin Sag — eller skal vi sige sine Sager — til Sejr«.

I Sætninger som disse peger Vilhelm Lassen frem mod et Venstreparti, som sætter Ordet Reform i sit Navn.

VENSTREREFORMPARTIET DANNES

Rigsdagen blev indkaldt til en overordentlig Samling, der kun varede i fire Dage, fra 17. til 20. April.

I denne korte Rigsdagssamling dannede det sejrende Venstre et nyt Parti. Af de 53 Forligsmodstandere af Venstre tilhørte godt tyve Bergianerne, knap en Snes Hørupperne og godt en halv Snes den Alberti-Høgsbroske Gruppe.

Den 18. April sendte tolv af de nyvalgte Folketingsmænd (se omstaaende Gengivelse) en Skrivelse til Sofus Høgsbro. De anmodede ham om at samle Forligsmodstanderne af Venstre til et Møde, ved hvilket Forslag til en Sammenslutning kunde drøftes. Skrivelsen er ført i Pen af Peschcke Køedt, og aabenbart har han været særlig virksom for at faa Mødet i Stand.

Høgsbro indbød da til Møde den 19. April. Det holdtes i samme Rigsdagslokale, hvor det forhandlende Venstre Aaret i Forvejen havde drøftet og vedtaget Forliget, og hvor Agrarernes Overledelse havde tilsagt det Støtte. Men Medlemmer af den Bergske Gruppe anmodede om, at Sagen maatte udsættes en Dag, for at Gruppen kunde drøfte den inden Fællesmødet. Den 20. April fandt Mødet da Sted (se omstaaende Gengivelse), Sammenslutningen vedtoges, og Partiet tog Navnet Venstrereformpartiet, som Peschcke Køedt foreslog. Nogle foretrak Navnet Venstre, men Høgsbro bemærkede, at et fyldigt Navn var det bedste. J. C. Christensen, der ikke gik med til Sammenslutningen uden Betænkeligheder, forbeholdt sig dog, at Bergianerne ogsaa i Fremtiden kunde holde Gruppemøder for sig selv, hvis de fandt det nødvendigt. Til Bestyrelsen valgtes Sofus Høgsbro, J. C. Christensen, Anders Nielsen, Rosleff,

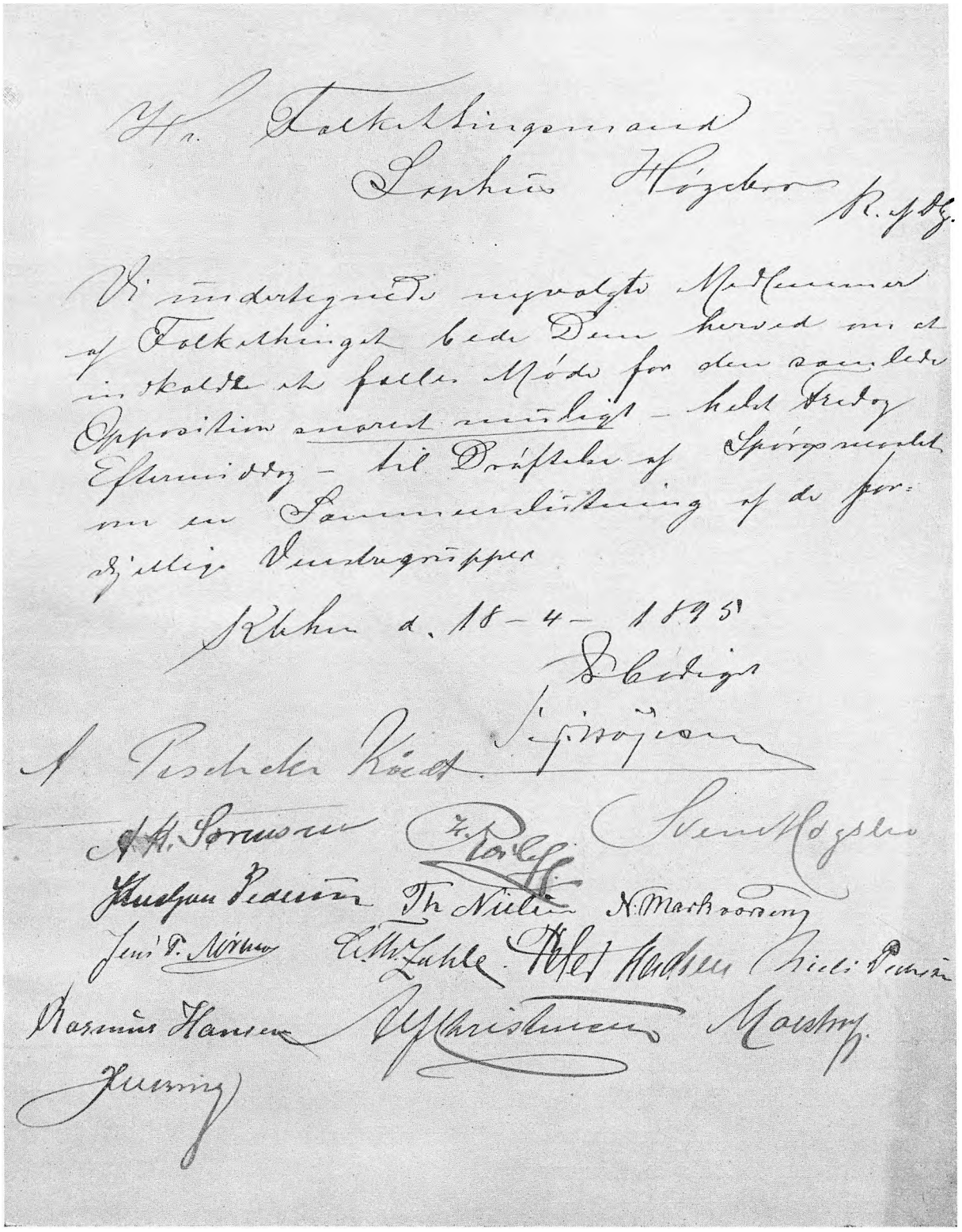

Faksimile af Henvendelse til Sofus Høgsbro, skrevet af Peschcke Køedt.

Alberti, Peschcke Køedt og Jens Busk. Høgsbro blev Formand, J. C. Christensen Sekretær for det nye Parti.

Hermed var igen dannet et stort Venstreparti. Det kom til at præge den politiske Udvikling de følgende femten Aar.

Sofus Høgsbro blev atter valgt til Folketingets Formand, 1. og 2. Viceformand blev J. C. Christensen og Trier.

Den korte Rigsdagssamling gav ikke Tid til, at det nye Parti kunde drøfte Program og Vedtægter. Forhandlingerne herom udsattes, til Rigsdagen igen samledes i Oktober.

Den 3. og 4. September samledes Venstrereformpartiets Bestyrelse for at udarbejde et Program. I August Maaned havde Høgsbro besøgt J. C. Christensen i Stadil. De taltes ved om Venstrereformpartiets Politik, »hvorom vi syntes godt enige«, siger Høgsbro i sin Dagbog. Men J. C. Christensen var dog den egentlige Kraft i Arbejdet med at forme Programmet. Ved Mødet den 4. September enedes man under Forudsætning af Partiets Samtykke om et foreløbigt Program. Det blev overdraget Formanden at offentliggøre det, og samme Aften blev det udsendt gennem Ritzaus Bureau. I et Partimøde den 7. Oktober blev det forelagt for Partiet, og den 9. Oktober vedtog Partiet paa Triers Forslag følgende Udtalelse: »Venstrereformpartiet slutter sig til det af Bestyrelsen udsendte foreløbige Reformprogram«.

Venstrereformpartiets foreløbige Program af 9. Oktober 1895 lød saaledes:

En frisindet Toldreform i Forbindelse med en Formue- og Indkomstskat og i det hele en Omordning af vort Skattevæsen i Stat og Kommune.

En Forbedring af Kreditforholdene.

Nedgang i de militære Udgifter.

Værneskat til Forbedring af de meniges Lønningsvilkaar og til Understøttelse af trængende indkaldtes Familier.

Udstykning af Jord til Husmandslodder og Værn mod bestaaende Huses Inddragelse samt Forbedring af Fæste- og Lejehusmænds Kaar.

En Reform af Folkeskolen og en Forbedring af Lærernes Lønningsvilkaar.

Menighedernes Indflydelse paa Besættelsen af Præsteembeder.

En Reform af den kriminelle og af den militære Retspleje.

Købstædernes Valg af Borgmestre.

Hemmelig Afstemning ved politiske Valg.

Ulykkesforsikring.

Partiets Stiftelse.
1895.

Lørdagen d. 20 April Kl. 11 samledes de forskellige Grupp
af Venstre i Værelse A i Rigsdagens Sidebygning for at
drøfte et Forslag fra en Del nyvalgte Folkethingsmænd
om Sammenslutning af Grupperne.
Det vedtages at slutte sig sammen til et Parti under Nav
af Venstrereformpartiet. Den Bergske Gruppe forbeholdt
sig Ret til som hidtil at afholde sine særlige Møder,
naar den dertil maatte finde Anledning, hvilket
bifaldtes. Partiet valgte følgende Medlemmer til sin
Bestyrelse: Høgsbro, J. C. Christensen, A. Nielsen,
Alberti, Køldt, Rosleff og Busk.
Samme Dag valgte Bestyrelsen Høgsbro til Formand
og J. C. Christensen til Sekretær.

Sofus Høgsbro.

J. C. Christensen

Venstrereformpartiet dannes.
Faksimile af første Side af Venstrereformpartiets Partiprotokol.

En Forbedring af Alderdomsunderstøttelsen.

Domstole, sammensat af Arbejdere og Arbejdsgivere, til Afgørelse af indbyrdes Stridigheder.

En hurtig og tidssvarende Befordring af Landbrugets Udførselsprodukter og Støtte af Fiskeriet, med særligt Hensyn til Forholdene ved Jyllands Vestkyst.

Ved Partimødet den 7. Oktober vedtoges det at udvide Bestyrelsen med to Medlemmer, fra syv til ni. Følgende valgtes: J. C. Christensen og Anders Nielsen fik hver 47 Stemmer, Sofus Høgsbro, Alberti og Peschcke Køedt hver 46, C. Hage 45, Rosleff 44, Jens Busk 43 og C. C. Bønløkke (nyvalgt i Præstøkredsen 1895, tidligere, 1861—92 med et Par Aars Afbrydelse Folketingsmand for Grenaakredsen) 36 Stemmer.

J. C. Christensen.

Venstrereformpartiet talte 53 Medlemmer ved dets Stiftelse, senere 54. Sammen med de otte Socialdemokrater, der ogsaa var ivrige for Reformer, havde det Flertal i Folketinget. I Landstinget sluttede langt over Halvdelen af Medlemmerne sig til Højre, hvis Formand var Estrup.

Venstrereformpartiet havde med sit foreløbige Program lagt en fyldig Arbejdsplan. Maalet for Partiets Politik var Folketingsparlamentarismens Sejr. Men for at naa dette Maal maatte der vindes øget Tilslutning i Folket. En Reformlovgivning til det brede Folks Tarv, der i sig selv var ønskelig, kunde give Partiet en endnu større Vælgerhær. Forliget var en Kendsgerning, og det nye Parti førte sin Politik paa dets Grund. Det optog i Virkeligheden det forhandlende Venstres Reformpolitik og overtog den Fremtid, det moderate Venstre havde skabt ved Forliget. Ved roligt og udholdende Reformarbejde skulde Højres Magtstilling undergraves. Men skulde Sejren vindes, var Sammenhold en Nødvendighed. Det kunde være vanskeligt nok, for det store Parti var sammensat af tre forskellige Venstregrupper. Men J. C. Christensen, der var Partiets egentlige Fører og 1897 blev dets Formand, forstod mesterligt at holde Partiet sammen.

Uden for selve Rigsdagsarbejdet stod Hørup. For ham havde Ordet Reform ikke nogen sød Klang. Hellere end Reformer ønskede han Forfatningssagen rejst. I en Artikel i sit Blad »Politiken« om Aaret 1895 siger han, at han vilde have foretrukket, at Forfatningen var bleven det første Ord i Venstres Program. Og han taler haanligt om Reformlovgiveriet: »Den første Halvdel af Samlingen [1895—96] har set vore Lovgivere i respektabel Travlhed optaget af at skære Reformernes Hakkelse under en stigende Uopmærksomhed fra Publikums Side, der svarer til Halmens Tørhed«. Men Hørup forstod, at der ikke var Sangbund for hans Politik, og saa gik han da nølende med til Venstrereformpatiets og var dets Støtte gennem sit Blad. Hans stadige Angreb paa Højre medvirkede til, at dets Stilling blev svagere og svagere.

RIGSDAGSARBEJDET

Venstrereformpartiets Program lovede Reformer. Men inden for Partiet var der adskillige, som — enige med Hørup — ønskede Spørgsmaalet om Ændringer i Grundloven rejst.

I Partimødet 10. Oktober 1895 indledede C. Hage en Forhandling om Forfatningsspørgsmaalet. Han ønskede at fremsætte et Forslag til Ændringer i Grundloven og henstillede, at Partiet gav Billigelse dertil. Spørgsmaalet forhandledes ved flere Partimøder. Landstingsmand Madsen-Mygdal udtalte sig mod Betimeligheden af at indbringe et saadant Forslag, da Venstre dermed vilde indrømme Højre, at Grundloven havde Mangler. Anders Nielsen fremsatte nogle Bemærkninger i Tilslutning til Madsen-Mygdal, medens J. C. Christensen var stemt for, at Hage skulde fremsætte sit Forslag i Folketinget.

Samme Dag det nævnte Partimøde holdtes, fremsatte Chr. Krabbe imidlertid et Grundlovsforslag i Folketinget og Forslag til en Lov om Ministeransvarlighed, og i Venstrereformpartiets Partimøde den 24. Oktober vedtoges det med 31 Stemmer mod 18, at Hages Forslag skulde føres frem i det Udvalg, som vilde blive nedsat om Krabbes Forslag.

Først den 23. November kom dette til 1. Behandling. Det indeholdt Bestemmelser, der forbød provisoriske Finanslove. Kunde der ikke opnaas Enighed mellem de to Ting om en Finanslov, skulde der nedsættes et Rigsdagsnævn paa 30 Medlemmer, bestaaende af en Sjettedel af hvert Tings Medlemmer,

valgte ved Forholdstalsvalg. Folketinget kunde vælge 19 og Landstinget 11. Og Krabbe foreslog desuden, at Folketingets Medlemstal fastsattes i Grundloven til 114.

Ved 1. Behandling var C. Hage Venstrereformpartiets, Frede Bojsen det forhandlende Venstres Ordfører. Et Udvalg paa 15 Medlemmer blev nedsat, og det afgav 2. April 1896 Beretning om sit Arbejde. Et Flertal af Udvalgets Medlemmer (hvilke nævnes ikke) var naaet til Enighed om følgende: En foreløbig Lov skal forelægges den paafølgende Rigsdag inden otte Dage efter dens Sammentræden, og den bortfalder, hvis den ikke inden en Maaned efter Rigsdagens Sammentræden er vedtaget af begge Ting. I Mellemtiden til næste Rigsdags Begyndelse kan en lignende foreløbig Lov ikke udstedes. Vedtages Finansloven ikke i Tide inden 1. April, kan de lovbestemte Skatter opkræves, og Udgifter kan afholdes til paabegyndte Arbejder og til Statshusholdningens uforstyrrede Førelse, men de maa ikke overskride de paa sidste Bevillingslove fastsatte Beløb. Endelig enedes Flertallet om en ny Sammensætning af Rigsretten: Rigsretten bestaar af 32 Medlemmer, 16 valgt af Folketinget og 16 af Landstinget efter Forholdstalsvalgmaaden.

Ved en Forhandling med Udvalget havde Konsejlspræsidenten erklæret, at han ikke kunde tiltræde Flertallets Forslag, da det bl. a. vilde berøve Landstinget dets Forret til at vælge Medlemmer af Rigsretten. Han ønskede imidlertid ikke selv at stille Forslag til Ændringer i Grundloven paa de omtalte Omraader, da han ikke fandt, at Tiden dertil var inde. Udvalget mente, at det efter dette Svar var unyttigt at føre Sagen videre. I den følgende Samling fremsatte C. Hage et Grundlovsforslag, men ogsaa det endte i en Blindgade.

I Samlingen 1895—96 indbragte Medlemmer af Venstrereformpartiet og af det forhandlende Venstre adskillige Lovforslag: Anders Nielsen om Forandringer i Lov om almindelig Værnepligt, J. C. Christensen om Arbejderes Forsørgelseskrav efter Ulykkestilfælde, Alberti, J. C. Christensen og flere om, at højeste Rente af offentlige Midler til Udlaan i fast Ejendom sattes til 3½ %, Harald Holm og Kr. Højmark om kommunal Valgret for Enker og andre ugifte Kvinder. Af disse Forslag blev kun det af Anders Nielsen stillede gennemført. Men det var uden større Betydning. Forslaget om kommunal Valgret til Enker og andre ugifte Kvinder blev, da det kom til 1. Behandling i Landstinget, standset af Højre ved en saalydende Dagsorden: »Da Landstinget fremdeles fastholder den Mening, at det hverken vil være i Samfundets eller i Kvindernes

Interesse, at der tildeles disse Valgret, gaar det over til næste Sag paa Dagsordenen«. Saa afgjorte Modstandere af Valgret for Kvinder var Højres Repræsentanter dengang.

Det kneb med at opnaa Enighed om Finansloven. Navnlig en Bevilling paa 40,000 Kr. til Fæstningens Vedligeholdelse voldte store Vanskeligheder. Den var en Frugt af Forliget, og Venstrereformpartiet havde ikke mindst angrebet denne Bevilling og stemt imod den. Nu havde Partiet Magt til at stemme Bevillingen ud, men skete det, vilde det betyde Konflikt. J. C. Christensen foreslog da, at man af Hensyn til de foreliggende Forhold stemte for denne Bevilling. Da Finansloven kom til Landstinget, indsatte Højre bl. a. 130,000 Kr. til Militærudgifter, som man vidste Folketingets Flertal ikke kunde gaa med til. Atter var da Finanslovens Vedtagelse truet. Men i et Fællesudvalg om Finansloven enedes man om at respektere Nejretten, d. v. s.: alle omstridte Bevillinger udgaar. Kort Tid efter Rigsdagssamlingens Slutning oprettedes ved kongelig Resolution af 22. Maj 1896 et Landbrugsministerium med Godsejer K. Sehested som Chef. Og ogsaa andre Forandringer i Ministeriets Sammensætning fandt Sted. Ved Højres Delegeretmøde i Juni kom Uenigheden inden for Partiet stærkt til Orde.

Under Finanslovens 1. Behandling i Folketinget 22. Oktober 1896 fremsatte Konsejlspræsident Reedtz-Thott nogle Udtalelser, der fik vidtrækkende Betydning. Haardt trængt af J. C. Christensen og C. Hage erklærede Ministeriets Chef, »at Ministeriet maa betragte sin Mission for endt, dersom den Ulykke skulde overgaa Landet, at der atter indtræder en uløselig Finanslovkonflikt«. Hage tog straks Ordet for en kort Bemærkning og fastslog, at Konsejlspræsidenten klart og bestemt havde erklæret, »at dette Ministerium ingensinde og ikke under nogen Betingelse vil udstede en provisorisk Finanslov«. Og denne Hages Formulering blev ikke modsagt. Ved Forhandlingens Slutning udtalte Hage endog det Haab, at Ministeriet vilde forebygge Muligheden af, at der nogen Sinde skulde komme et andet Ministerium, som stillede sig paa et andet Standpunkt.

Reedtz-Thotts Erklæring betød i Virkeligheden, at Folketingets Flertal, hvilket ogsaa snart viste sig, havde Ministeriets Liv i sin Haand. Og Svaret øgede i høj Grad Striden inden for Højre.

Den i 1895 nedsatte Toldkommission afgav i December 1896 Betænkning. Venstrereformpartiets og det forhandlende Venstres Medlemmer i Kommis-

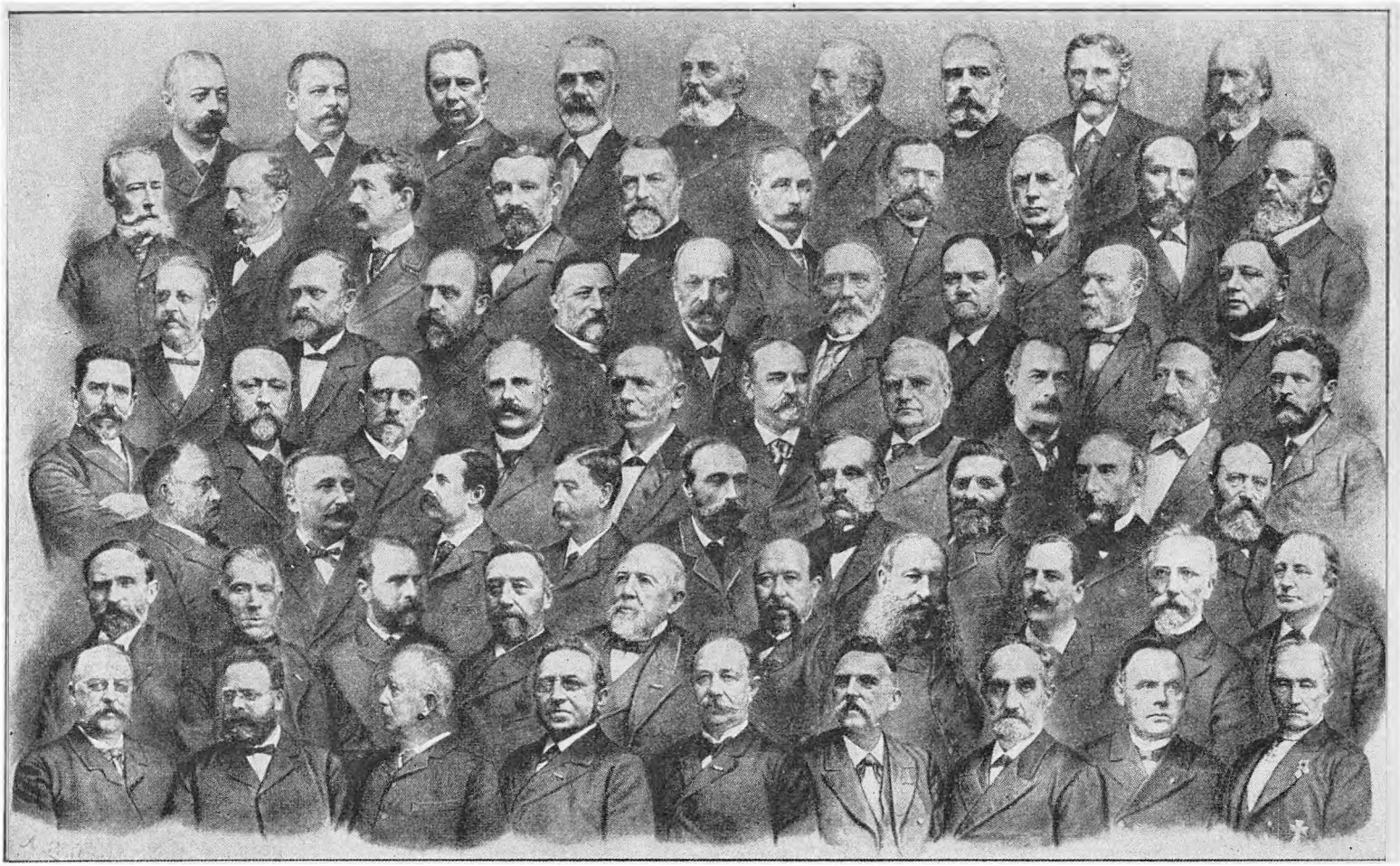

C. Ahlefeldt-Laurvigen. C. C. Andersen. J. Bjerre. P. Bojsen. N. B. Breinholt. Chr. Breinholt. O. Brun. C. Brødsgaard. W. Carstensen.
Danneskjold-Samsoe. Estrup. M. K. J. V. Friis. H. Fussing. Goos. A. Hage. H. C. Hansen. H. N. Hansen. N. Hansen. Octavius Hansen.
M. S. Hedemann. Holch. Chr. H. Holm. H. Host. Ingerslev. J. N. Jensen. M. P. Jensen. S. Jensen. P. Jensen.
P. G. C. Jensen. Jensen-Lysholt. Niels Johansen. J. M. N. Johnsen. Juul-Rysensteen. P. Knudsen. Koch. S. Chr. Knudtzon. A. G. Larsen. Villars Lunn.
Madsen-Mygdal. H. Matzen. F. Moltke-Bregentved. C. Moltke. J. Mortensen. Mourier-Petersen. N. Møller. J. Nellemann. Chr. Nielsen.
S. Olesen. P. Pedersen. Fr. Petersen. Jørg. Pedersen. Raben. J. Rasmussen. Reedtz-Thott. Chr. Rottbøll. Rump. A. Schultz.
F. R. Scheel. Hannibal Sehested. Sophus Skeel. H. C. Steffensen. Herm. Stilling. M. Sørensen. J. C. Sørensen. H. V. Tolderlund. de Thygeson.

Landsthingets Medlemmer 1896.

Fot. af Ad. Lønborg.

sionen foreslog delvis Indførelse af Værditold, Toldfrihed for en Række Varer og i det hele mindre Beskyttelse end hidtil. Den Nedgang i Statens Indtægter, ialt paa fem Millioner, som Forslaget vilde medføre, foreslog man delvis indvunden ved en Formue- og Indkomstskat paa tre Millioner.

Men Finansministeren fulgte Kommissionens Højreflertal. Han fremsatte et Forslag, der bevarede Beskyttelsestolden, og han foreslog tillige en Indtægts- og Formueskat paa ca. fem Millioner, ca. 3,768,000 af Indtægt og ca. 1,356,000 af Formue. Endvidere foreslog Ministeren en Forøgelse af Brændevinsskatten fra tre til otte Millioner.

I Toldspørgsmaalet var Frihandelsmanden Peschcke Køedt Venstrereformpartiets Ordfører. Det lykkedes ham at skaffe Enighed mellem Regeringen og Folketinget om en ny Toldlov. Men Regeringens Forhandlingsvenlighed over for Venstre faldt ikke i god Jord hos Højre i Landstinget. Her var Estrup den stærke Leder. Og ham fulgte Landstingets Højre. Baade Toldloven og de tilsluttende Love standsedes i Landstinget.

I 1894 nedsattes en Landbokommission. Dens Hovedopgave var at forelægge Planer for Tilvejebringelse af Jord til Landarbejdere. Den endte sit Arbejde i Juli 1896. Landbrugsministeren fremsatte i Folketinget et Forslag paa Grundlag af en Plan, et konservativt Mindretal havde afgivet i Kommissionen. Jordspørgsmaalet havde i høj Grad Venstres Interesse, og det deltog stærkt i Arbejdet for en rimelig Løsning af dette vigtige Spørgsmaal. I Folketingsudvalget, der var nedsat om Forslaget, stod fem af Venstrereformpartiets Medlemmer, tre af det forhandlende Venstres og to Højremænd samlet om et Forslag. Ogsaa dette Forslag mødte Modvind i Landstinget. Men, skrev J. C. Christensen, Landstinget vil ikke i Længden kunne staa imod.

Finansloven bragte atter Uenighed mellem Folketing og Landsting, hvor Estrup stadig var Højres stejle Leder. Og atter var det navnlig Militærbevillinger, Striden stod om. Ministeriet kunde efter Konsejlspræsidentens Erklæring ikke tage en Konflikt. Der var da ikke anden Udvej for det end at gaa. Og det gik.

Under Forhandlingerne i Venstrereformpartiet forud for Ministeriets Afgang indtog Sofus Høgsbro en forsonligere Stilling over for Ministeriet end Partiets øvrige Medlemmer. Ved en Afstemning i Partiet den 5. April stod han ganske alene mod hele Partiet. Den følgende Dag sendte han Partiet et Brev, hvori han meddelte, at han ønskede at fratræde som Formand og udtræde af

A. Alberti. N. Andersen. P. Andersen. Kl. Berntsen. Bertelsen. J. Bertelsen. Bjerre. Blem. E. Bluhme. F. Bojsen.
J. Borgbjerg. Jens Busk. Byriel-Jensen. Bonlykke. Johan Butker. Alf. Christensen. J. C. Christensen. Poul Christensen. N. L. Christensen. L. Christinnsen. R. Claussen.
H. Doose. Dalsgaard. Lars Dinesen. H. O. G. Ellinger. K. Fogtmann. Jul. Frandsen. J. Frederiksen. Guldbrandsen. C. Hage. J. Hage. H. Hammerich. R. Hansen.
Osc. Hansen. O. Hansen. Harald Holm. Hoegh-Guldberg. Svend Hogsbro. Sofus Hogsbro. Hordum. N. Ingv. Jensen. Kr. Jensen. K. Jensen. N. Chr. Jensen. Jens Jensen-Sonderup. Niels Jensen.
Jensen-Aadal. Anton Jensen. Lars Jensen. J. H. Jensen. Harald Jensen. J. Jensen. A. Jessen. Jungersen. Jørgensen. K. M. Klausen. K. Knop. P. Knudsen. Christopher Krabbe.
K. Kristiansen. Kvist. A. Peschcke-Koedt. Th. Larsen. N. J. Larsen. K. Lohmann. Lyngsie. Hans Madsen. Martin Madsen. Peter Madsen. N. Markvorsen. A. C. Meyer. Moestrup.
Melgaard-Nielsen. Neergaard. Anders Nielsen. J. Nielsen. P. Th. Nielsen. Rasmus Nielsen. Th. Nielsen. N. K. Nielsen-Gren. N. J. A. Nohr. Nurhave. C. Olsen. O. Olsen. Sigv. Olsen. Ousen.
L. P. Ovesen. Kr. Pedersen. P. Pedersen. N. Pedersen. Gustav Philipsen. E. Piper. L. Rasmussen. Chr. Rasmussen. N. F. Ravn. Chr. Ravn. Reventlow. A. Rosager. H. Rosleff. H. Rørdam.
Elias Sandbæk. J. F. Scavenius. A. Sloth. S. Svendsen. S. Sørensen. J. Sørensen. R. Sørensen. Enevold Sørensen. A. Thomsen. Herm. Trier. Carl Trolle. C. Wagner. Wiinblad. C. Th. Zahle.

Folketingets Medlemmer 1899.

Bestyrelsen. J. C. Christensen blev nu ogsaa formelt Venstrereformpartiets Leder.

Den 28. Maj dannedes en ny Højreregering med den tidligere Indenrigsminister Hørring som Konsejlspræsident. Selv overtog han Finansministeriet. Kongen havde først henvendt sig til Estrup, derefter til Grev Mogens Frijs-Frijsenborg. De havde begge sagt Nej. Udgangen paa Ministerkrisen blev da, at Hørring, der var en habil Embedsmand, men ikke Politiker, paatog sig Opgaven at danne en ny Højreregering.

H. E. Hørring.

Venstrereformpartiet og Spliden i Højre havde da i Løbet af tre Aar bragt Ministeriet Reedtz-Thott til Fald. Og den nye Højreregering var allerede fra sin Fødsel svagere end den foregaaende.

Under Forhandlingen om Finansloven for 1897—98 — en midlertidig gjaldt til 31. Juli — styrkedes Ministeriets Stilling ingenlunde. J. C. Christensen spurgte, om den nye Ministerchef kunde tiltræde Reedtz-Thotts Erklæring af 22. Oktober 1896. Hertil svarede Hørring — for at tilfredsstille Estrup og de øvrige yderliggaaende Højremedlemmer — at han ikke vilde lade sig binde af nogen Haandfæstning til ikke nogen Sinde under nogen som helst Omstændighed at benytte provisoriske Finanslove. Der kunde tænkes Tilfælde, udtalte han, hvor en provisorisk Finanslov var en Nødvendighed. Herefter erklærede J. C. Christensen, at han og hans Parti maatte føle en vis Utryghed over for Ministeriet. Og Frede Bojsen udtalte, at Hørring vilde vilde have handlet klogt, om han havde tiltraadt sin Forgængers Erklæring.

Rigsdagssamlingen 1897—98 hører til de fattigste paa Love, vor politiske Historie kender. En Lov om Ulykkesforsikring for Arbejdere blev gennemført. Men meget skete der ikke den Vinter. Et Folketingsvalg skulde finde Sted senest i Begyndelsen af April 1898. Og Partierne beredte sig til at mødes med Vælgerne.

Valget 5. April 1898 blev en ny Sejr for Venstrereformpartiet. I Stilhed var der sluttet visse Aftaler med Socialdemokratiet om Samarbejde ved Valget. I Partimødet 12. Oktober 1897 valgtes J. C. Christensen, Jens Busk, C. Hage, Th. Larsen og Svend Høgsbro til at forhandle med Socialdemokra-

terne om Valgsamarbejde. Aftalen blev, at Venstrereformpartiet skulde støtte Socialdemokraterne i Aalborg, Randers, Aarhus og Odense. Til Gengæld skulde Socialdemokratiet støtte Venstrereformpartiets Kandidater i Landkredsene, »deriblandt ogsaa Skjoldelev«, som i sin Tid, 1890—92, var repræsenteret af Socialdemokraten, Redaktør Harald Jensen, og siden af Mænd, der sluttede sig til det forhandlende Venstre. Men Socialdemokratiet havde ved alle Valg opstillet en Kandidat. 1898 undlod man at gøre det, skønt Socialdemokratiet sikkert havde flere Vælgere i Kredsen end Venstrereformpartiet. I ingen af Landets 114 Valgkredse var der samme Sted opstillet en Venstrereformpartitilhænger og en Socialdemokrat. Derimod var der ikke ved dette Valg Aftaler om Samarbejde mellem det forhandlende Venstre og Højre.

Vælgertallet i 1898 var 401,036. Deraf stemte 215,065, 53,6 %. I 12 Kredse foregik Valget uden Afstemning, ved Kaaring. Valgets Udfald var følgende:

Venstrereformpartiet fik 63 Mandater (1895: 53).
Det forhandlende Venstre fik 23 Mandater (27).
Højre fik 16 Mandater (25).
Socialdemokraterne fik 12 Mandater (8).

Stemmetallene faldt saaledes:
Venstrereformpartiet fik 98,070 Stemmer (1895: 89,530).
Højre fik 58,755 Stemmer (64,395).
Det forhandlende Venstre fik 36,395 Stemmer (42,635).
Socialdemokraterne fik 31,870 Stemmer (24,510).

Venstrereformpartiet havde nu alene Flertal i Folketinget. Men der var ikke Tale om et Venstreministerium. Højres Mænd var uenige om mange Ting og sagde hinanden drøje Sandheder, men de var enige om, at et Venstreministerium vilde være af det onde. Venstre ventede ej heller at komme til Magten endnu. Men dets Tid skulde nok komme. Det havde Raad til at vente, til Højre helt var kørt træt. Og det fortsatte sin sejge Modstand mod Højre og dets Ministerium.

Landstingsvalget i September 1898 viste samme Linje som Folketingsvalget. Venstrereformpartiet vandt tre Mandater. Partistillingen i Landstinget var da følgende: Højre 42, Venstrereformpartiet 13, det forhandlende Venstre 8, Socialdemokraterne 2 og ét Medlem stod uden for Partierne.

I Sommeren 1898 opstod der Spænding mellem England og Rusland.

Dette bragte Ministeriet til paa egen Haand at anvende 520,000 Kr. til Forbedring af Søforterne og til Anskaffelse af Ammunition.

Da Rigsdagen samledes i Oktober 1898, forelagde Hørring som Finansminister Finanslovforslaget og gav Meddelelse om det nævnte ubevilgede Beløb. Det var Ministeriets Agt at søge det efterbevilget paa Tillægsbevillingsloven. J. C. Christensen ønskede straks Klarhed angaaende dette Spørgsmaal, og han foreslog det usædvanlige, at Finanslovbehandlingen straks blev standset, medens et Udvalg søgte Oplysninger om det skete. Sagen henvistes til Finansudvalget, der ikke fandt Ministeriets Forklaring tilfredsstillende. Det skete var en Tilsidesættelse af Rigsdagens Bevillingsmyndighed, og den 26 Oktober vedtog Folketinget mod Højres Stemmer en stærk Misbilligelse af Ministeriets Handlemaade. Den 25. Marts forkastede Folketinget Bevillingen paa de 520,000 Kr., og efter Ministeriets Henstilling optog Højre i Landstinget den ikke. J. C. Christensen havde tidligere udtalt, at fandtes Beløbet alligevel paa Statsregnskabet, da vilde det skabe Konflikt. Imidlertid forelaa Statsregnskabet for Finansaaret 1898—99 først for Rigsdagen 1901, og da var Ministeriet Hørring forlængst gaaet af.

Trods denne Strid, der ikke styrkede Ministeriet, blev der dog i Rigsdagssamlingen 1898—99 Enighed om visse gode Reformer. Husmandsloven, Lov af 24. Marts 1899 om Tilvejebringelse af Jordlodder til Landarbejdere, blev saaledes gennemført. Den og dens Efterfølgere — den første gjaldt kun for fem Aar — har virket med til at skabe mange lykkelige Hjem. Loven gav ikke alt, hvad Venstre ønskede. Men at den ikke gjorde det, styrkede i Virkeligheden Venstres Stilling. Vælgerne forstod, at der intet kunde gennemføres helt og fuldt, saa længe Højre stod ved Statens Ror. Som Forholdene var, maatte Venstre her som paa andre Omraader nøjes med de smaa Skridts Politik.

Det lykkedes ogsaa i den nævnte Rigsdagssamling at faa gennemført en Lov om Folkeskolen, Lov af 24. Marts 1899. Spørgsmaalet havde staaet paa Rigsdagens Dagsorden siden 1895. Et enkelt Aar havde J. C. Christensen forelagt et Lovforslag om Folkeskolen. De førende i Forhandlingerne var fra Venstrereformpartiet J. C. Christensen og for det forhandlende Venstre Harald Holm.

Heller ikke denne Lov var helt efter Venstres Ønske. Oprindelig foreslog man fra Venstres Side flydende Skolepenge. En Del af Lærernes Lønning skulde gøres flydende, idet 6 Kr. fulgte hvert Barn aarligt som Skolepenge.

Men Venstre opgav dette Standpunkt, vel ogsaa af Hensyn til, at det ingenlunde mødte Velvilje i Lærerkredse. Det lykkedes Venstre at vinde Tilslutning til Kravet om Støtte for Friskolerne, 35,000 Kr. Ogsaa andre af Venstres Ønsker blev imødekommet, og Skoleloven blev saa godt som enstemmigt vedtaget i Folketinget. I Landstinget stemte ti imod.

Skoleloven var ikke den omfattende Reform, som Venstre ønskede, men den bragte Lærerne en paakrævet Lønforhøjelse, indførte bedre Klassedeling, og en større Del af Skoleudgifterne overførtes til Staten.

Nævnes skal endnu fra denne Vinters Forhandlinger, at J. C. Christensen ved Finanslovens 2. Behandling udtalte, at Danmark ikke kan værge sin Neutralitet, men vort Land skal ordne sine Sager saaledes, at vi kan *konstatere* vor Neutralitet.

Den næste Samling, 1899—1900, stod navnlig i Skattelovenes Tegn. Regeringen forelagde i Landstinget de tre Skattelove omtrent i samme Skikkelse, som Folketinget og Regeringen i sin Tid naaede til Enighed om. Hertil var føjet et Forslag om Forhøjelse af Brændevinsskatten. Og Hørring erklærede, at de fire Lovforslag dannede et fælles Hele. Ministeriet haabede ved denne Sammenkobling at kunne drive en Kile ind i Venstrereformpartiet. I Folketinget ønskede et Flertal inden for Venstre kun at tage de to direkte Skattelove, og Brændevinsskatten blev stemt ned med 64 Stemmer mod 42. Venstre vilde ikke beskatte »den fattige Mands Snaps«, som Slagordet hed i de Dage. Blandt de 42, der stemte for Brændevinsskatten, var dog fem Medlemmer af Venstrereformpartiet. Særlig Peschcke Køedt var stærkt stemt for en ny Toldlov og ivrig Tilhænger af en Brændevinsskat. Da han ikke fik Tilslutning til sit Standpunkt, meldte han sig ud af Venstrereformpartiet. Udgangen paa Forhandlingerne om Skattekomplekset blev, at der paa Forslag af Medlemmer af Venstrereformpartiet nedsattes en parlamentarisk Skattekommission. Den skulde slutte sit Arbejde inden Oktober 1900. Højre stemte imod, det forhandlende Venstre undlod at stemme.

Da det ikke lykkedes Ministeriet Hørring at tilvejebringe Enighed om Skattelovene, tog det sin Afsked, i April 1900. Ministeriet Hannibal Sehested afløste det den 27. April 1900. Den nye Konsejlspræsident var Landstingsmand og tilhørte Højres mest konservative Fløj. Det nye Ministerium var af mere udpræget politisk Farve end dets Forgænger. Flertallet af Højre, navnlig den Estrup'ske Fløj, hilste det med Tilfredshed. Og Kronprins Frederik holdt ved Landmands-

forsamlingen i Odense den 3. Juli en Tale, hvori han stærkt fremhævede, at Ministeriet bestod af dygtige, patriotiske Mænd, hvis Navne ogsaa var kendt uden for Landets Grænser.

Venstre stillede sig fra Begyndelsen af uvilligt over for Ministeriet. Hørup skrev, at om Forhandlinger om alvorlige Sager med det nye Kabinet kunde der ikke være Tale, og Vilhelm Lassen udtalte, at nu var der Vej aaben til et nyt Provisorium.

Hannibal Sehested.

Ved Landstingsvalget 1898 trak Estrup sig tilbage. Men Ministeriet Sehested lod ham i Efteraaret 1900 udnævne til kongevalgt Landstingsmand. Dette kunde nok tyde paa, at Ministeriet lagde Vægt paa at vise sit ægte Højresind.

Men det var i Virkeligheden svagt. Det havde Kampfarve, men ejede ikke politisk Magt til at føre nogen Kamp. N. Neergaard udtalte, at flere af de nye Ministre var dygtige Fagfolk, men siden Grundlovens Givelse havde Danmark ikke haft et Ministerium, hvis Medlemmer besad ringere politisk Indsigt.

Inden for Højres Rækker viste der sig stærk Vaklen. Højre fik sit eget Oppositionsparti, »de otte«, som ønskede en forsonlig Politik over for Venstre. Lederen af denne Gruppe var Grev Mogens Frijs-Frijsenborg. »De otte« meldte sig i November 1900 ud af Landstingets Højre, som derefter kun talte 34 Medlemmer. Ved Højres Delegeretmøde 6. og 7. December, i hvilket »de otte« ikke deltog, gik Bølgerne højt, og »de otte« blev stærkt angrebet. Vore egne Folk falder Ministeriet i Ryggen, blev der sagt. Kontorchef Schovelin (senere Folketingsmand) udtalte, at han vilde nævne et Ord, ikke af Grev Mogens Frijs, men af dennes Fader, den gamle Grev Frijs: »Jeg og mit Hus, vi vil tjene Kongen.« I »Nationaltidende« svarede Grev Mogens Frijs, at hans Faders Ord lød helt anderledes, lød saaledes: »Jeg vil med mit Hus og Alt, hvad jeg ejer, tjene gamle Danmark, mit elskede men sønderrevne Fædreland.«

Striden i Højre svækkede Ministeriet, men dets øjensynlige Magtesløshed beroede dog især paa, at Venstre i Virkeligheden lidt efter lidt havde undergravet Højreregeringernes Magtstilling. Dette Undermineringsarbejde var især

J. C. Christensens Værk. Hans er Perioden fra 1894 til 1901. Han vandt Respekt hos alle i de Aar. Selv paa Højres Delegeretmøde, i 1899, kunde det fra ledende Side siges, at Venstrereformpartiet havde en ualmindelig sympatisk Repræsentant i J. C. Christensen.

Med stor Klogskab parret med Myndighed holdt J. C. Christensen det store Venstrereformparti sammen. Ogsaa af Hensyn til Sammenholdet i sit Parti lod han det forhandlende Venstres Mænd opholde sig i Baggrunden. Med Socialdemokratiet ønskede han Samarbejde, saa længe det var nyttigt, men heller ikke længere. Ved Højres Delegeretmøde 7. og 8. December 1899 udtalte Redaktør Chr. Reventlow (senere Folketingsmand), at Alliancen mellem Venstrereformpartiet og Socialdemokratiet med Nødvendighed maatte brydes i samme Øjeblik, Venstre blev Regeringsparti. Den bestaar, sagde han, ikke paa Grundlag af Dokumenter og Papirer, der skal sønderrives, men paa Grund af hele vort forkvaklede politiske System. Disse Ord vilde J. C. Christensen kunne have sagt Ja til.

Mogens Frijs.

J. C. Christensen fastholdt Maalet: et politisk Systemskifte. Og han arbejdede sikkert og støt frem mod det. Hans taktiske Evne kom i de Aar til fuld Udfoldelse. Det gjaldt først og fremmest om at styrke Folketingets Magt, saa vilde Systemskiftet komme af sig selv. Han var 1895—1901 Formand for Folketingets Finansudvalg. Og ved klog og fast Ledelse af Arbejdet her, flyttede han lidt efter lidt Magten fra de skiftende Højreministerier til Finansudvalget, d. v. s. til Folketingets Flertal. Navnlig under Ministerierne Hørring og Sehested var denne Magtforskydning tydelig at se. J. C. Christensen havde som Finansudvalgets Formand Magten i sin Haand. Paa Højres Delegeretmøde 1899 var der en Taler, der tydeligt tegnede Stillingen, som den var — Udtalelsen er dog ikke refereret i den officielle Beretning om Mødet—: »Naar en Deputation«, sagde denne Taler, »kommer op til en af Ministrene for at frembære en Sag, saa hedder det altid: Hør sig mig, min kære, hvad siger Christensen-Stadil om den Sag?« Krigsministeren turde ikke paa egen Haand afgøre, hvilke Sange Soldaterne skulde have at synge paa Marchen, men lover »at forelægge Resultatet

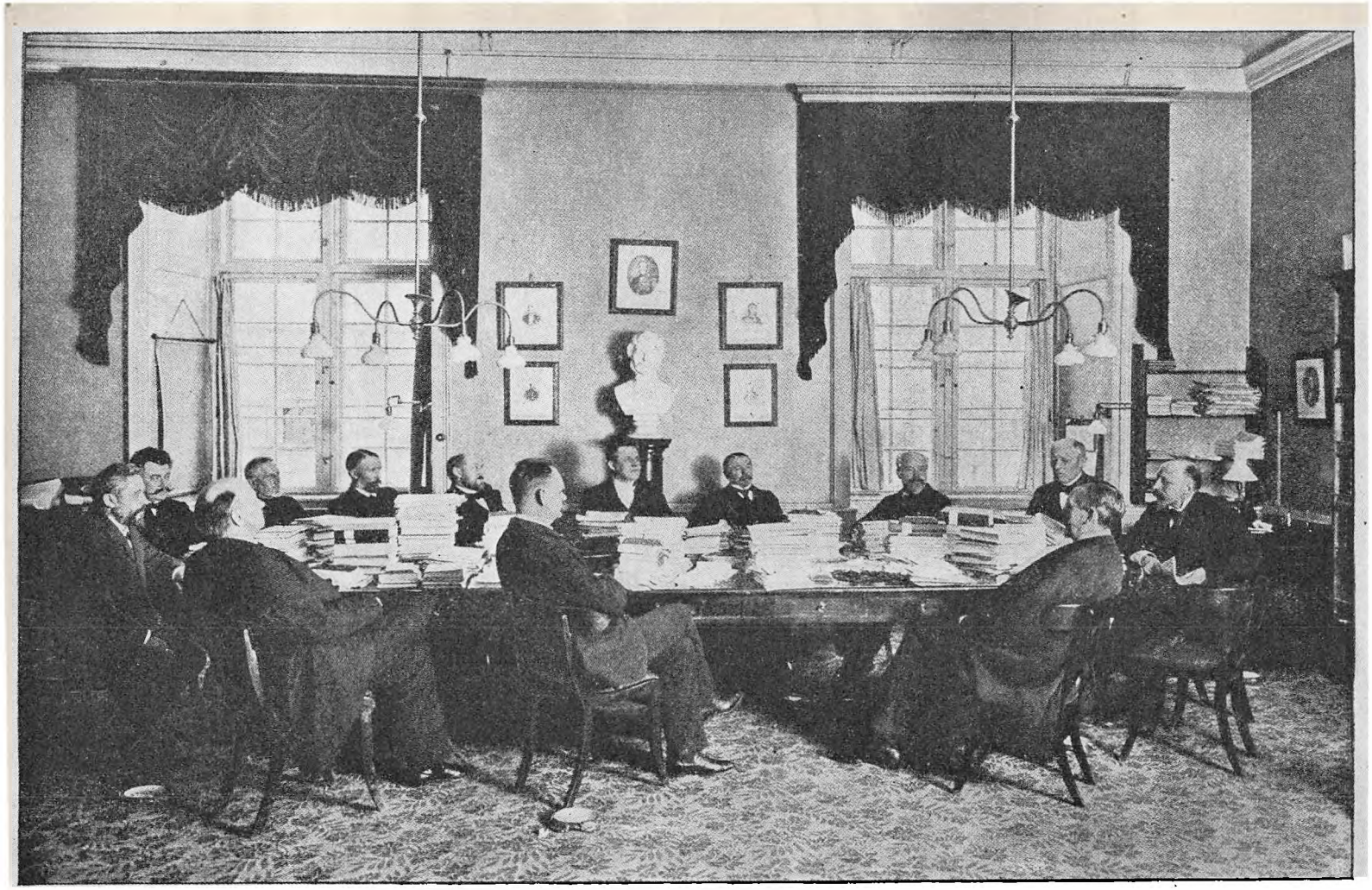

K. M. Klausen. Jens Busk. Rosager. Ole Hansen. J. C. Christensen. Chr. Hage. Harald Holm. L. Dinesen.
Blem. P. A. Alberti. N. Neergaard. N. J. Larsen. Enevold Sorensen.

Folkethingets Finansudvalg (1900).

Fot. af Peter L. Petersen.